

Principy počítačů a operačních systémů

**Architektura a implementace
zjednodušeného procesoru MIPS**

Zimní semestr 2010/2011

Architektura procesoru MIPS (1)

Registry

- 32 obecných 32-bitových registrů (*general-purpose*)
  - ♦ s0-s7, t0-t9, zero, a0-a3, v0-v1, gp, fp, sp, ra, at (r0-r31)
- registr PC s adresou následující instrukce
- speciální registry pro řízení
  - ♦ adresa instrukce, který vyvolala výjimku, apod.

Paměť

- přístup pouze na zarovnané adresy (dělitelné 4)
  - ♦ granularita délky slova (32 bitů), tj. 4B
- nepřímá adresace s posunutím
  - ♦ *register indirect with displacement*
  - ♦ $R2 = \text{Mem}[R1 + \text{immediate}]$, $\text{Mem}[R1 + \text{immediate}] = R2$

Architektura procesoru MIPS (2)

Operace

- operace registr/registr, registr/immediate
  - ♦ aritmetické a logické operace, přesun dat mezi registry
- přesuny dat registr/paměť
  - ♦ load/store architektura
- podmíněné skoky
  - ♦ při rovnosti/nerovnosti obsahu dvou registrů
- nepodmíněné skoky
  - ♦ včetně nepřímých skoků a skoků do podprogramu
- speciální instrukce
  - ♦ práce se speciálními registry

Architektura procesoru MIPS (3)

Zpracování instrukcí

- čtení instrukce z paměti na adrese v PC
- dekódování instrukce a čtení operandů z registrů
- vykonání operace odpovídající instrukčnímu kódu
  - ♦ operace s obsahem registrů, výpočet adresy a čtení z (zápis do) paměti, porovnání operandů pro podmíněný skok
- uložení výsledku do registru
  - ♦ výsledek operace s registry, data přečtená z paměti
- posun PC na následující instrukci
  - ♦ následující instrukce následuje bezprostředně za právě čtenou instrukcí, pokud není řečeno jinak (podmíněný/nepodmíněný skok, výjimka)

Jednocyklová datová cesta

Uspořádání logických celků
implementující operace procesoru

Čtení instrukce (fetch)

Registr PC

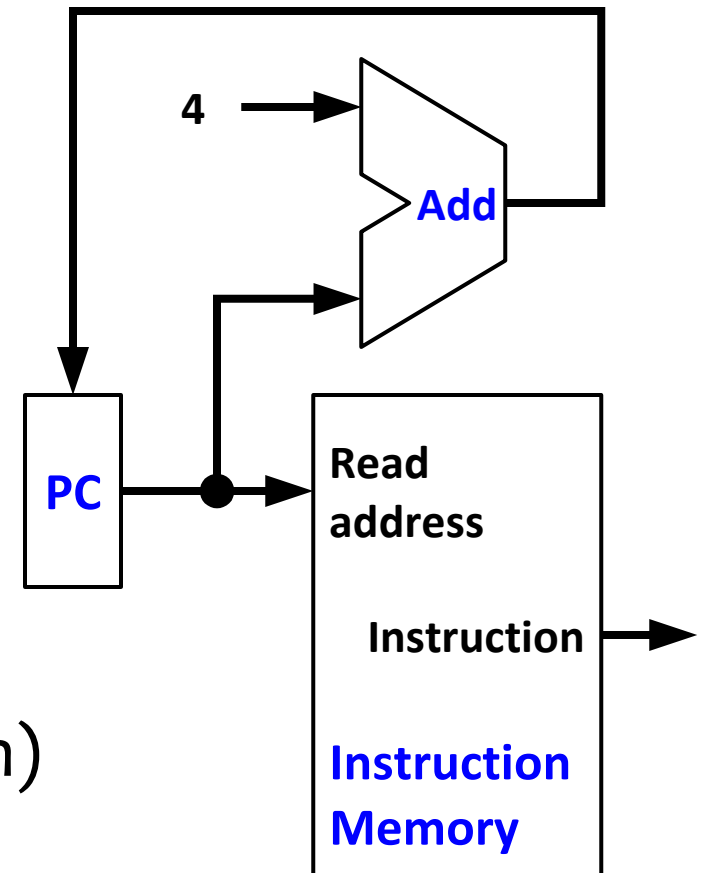
- obsahuje adresu instrukce v paměti
- pro programátora není přímo přístupný

Paměť instrukcí

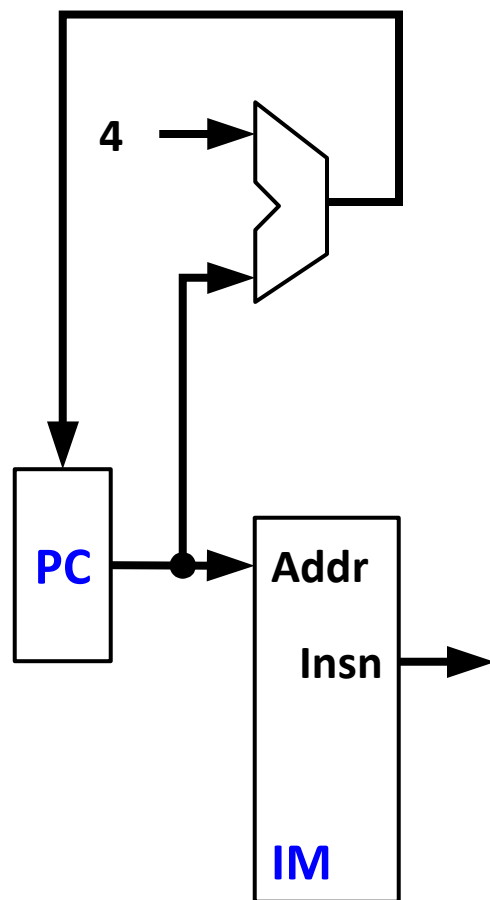
- oddělená paměť = Harvardská architektura (prozatím)

Sčítačka

- inkrementuje obsah PC o 4 $\Rightarrow$ implicitní posun na následující instrukci (von Neumannovská koncepce)

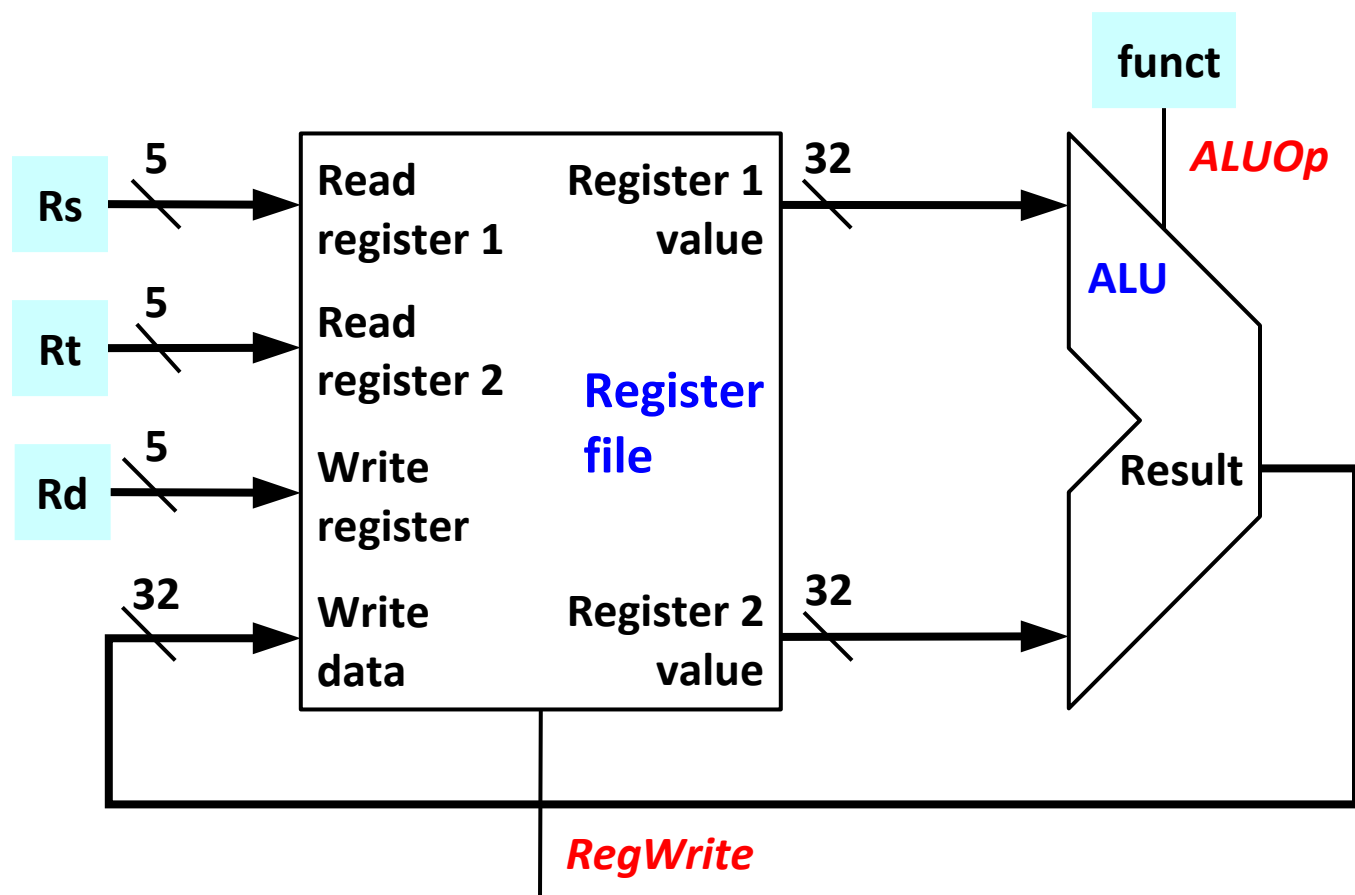

Podpora čtení instrukce

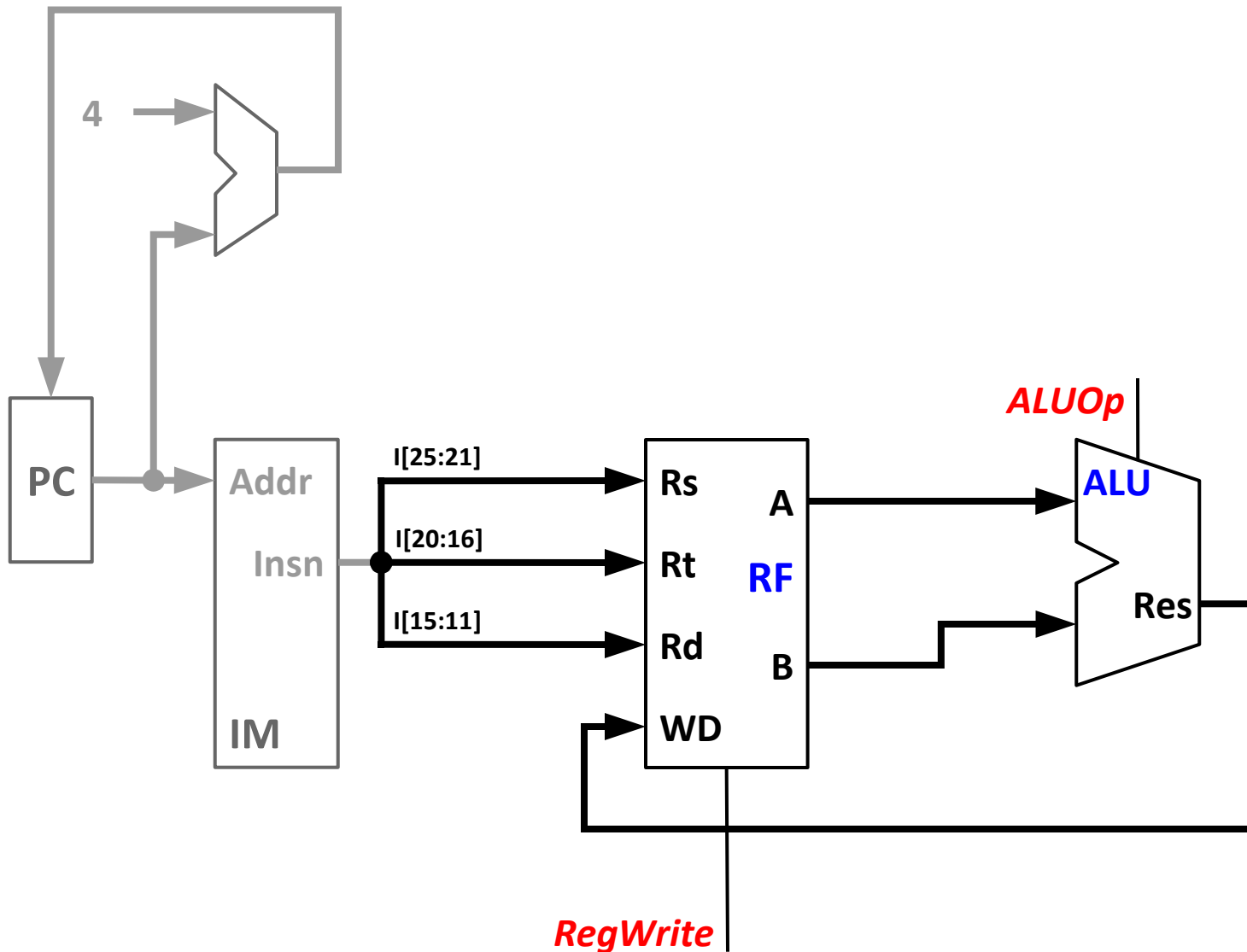
Registrové operace (add, sub, ...)

Op (6)	Rs (5)	Rt (5)	Rd (5)	shamt (6)	Funct (6)
--------	--------	--------	--------	-----------	-----------

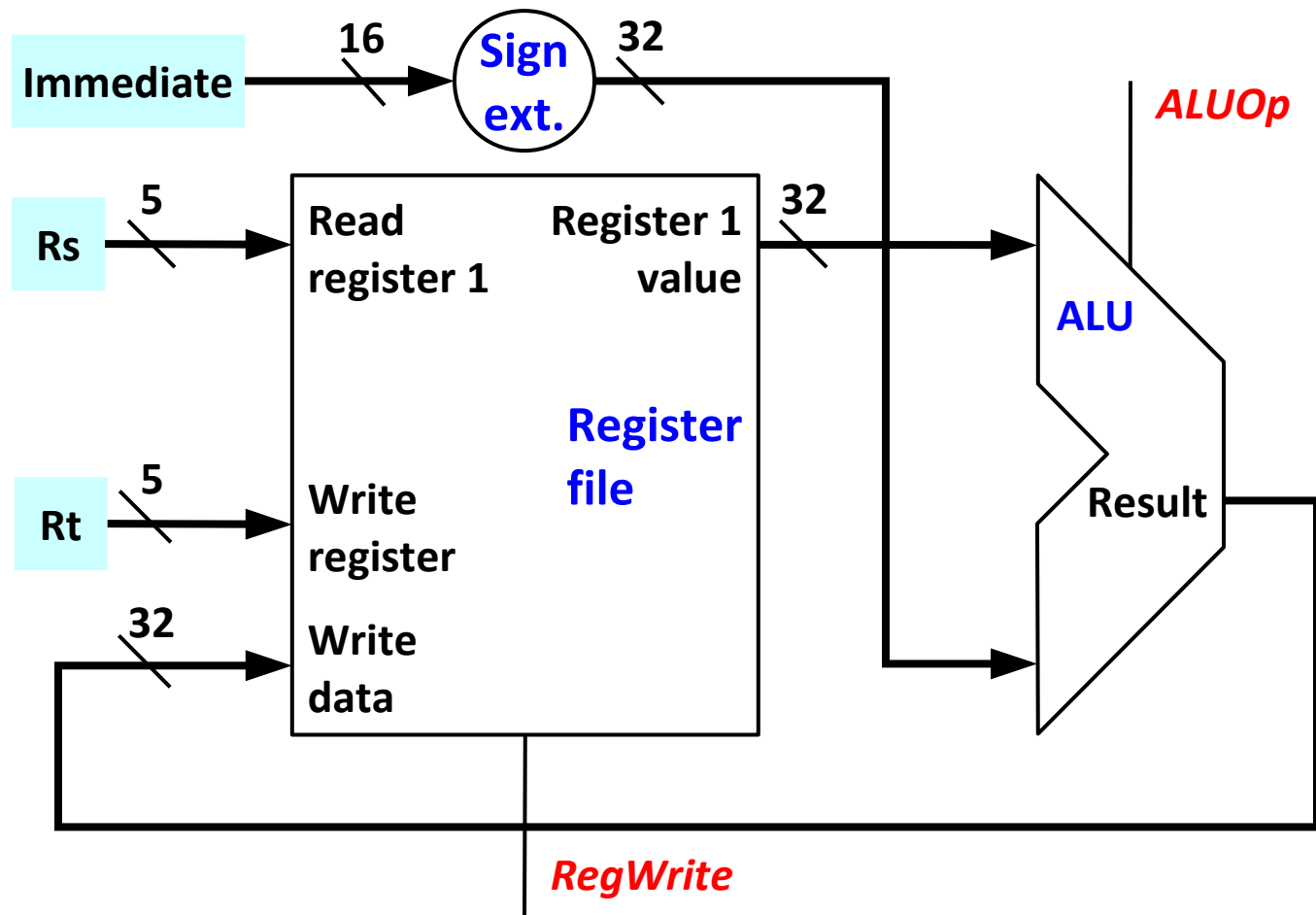

Podpora registrových operací

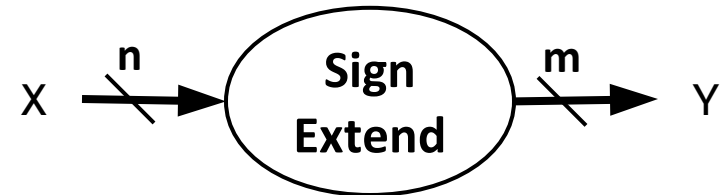
Operace s přímými operandy (addi, andi, ...)

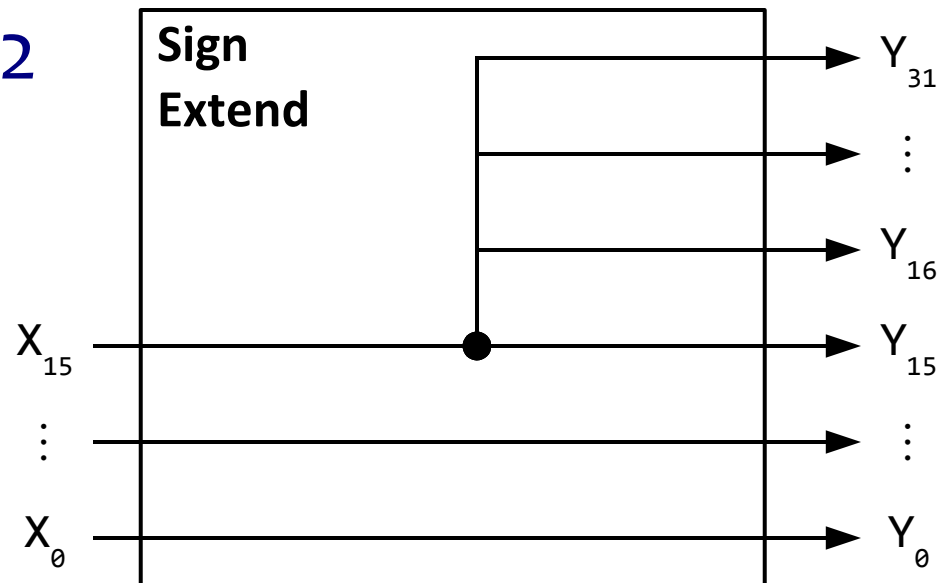
Znaménkové rozšíření (sign extension)

Logický prvek

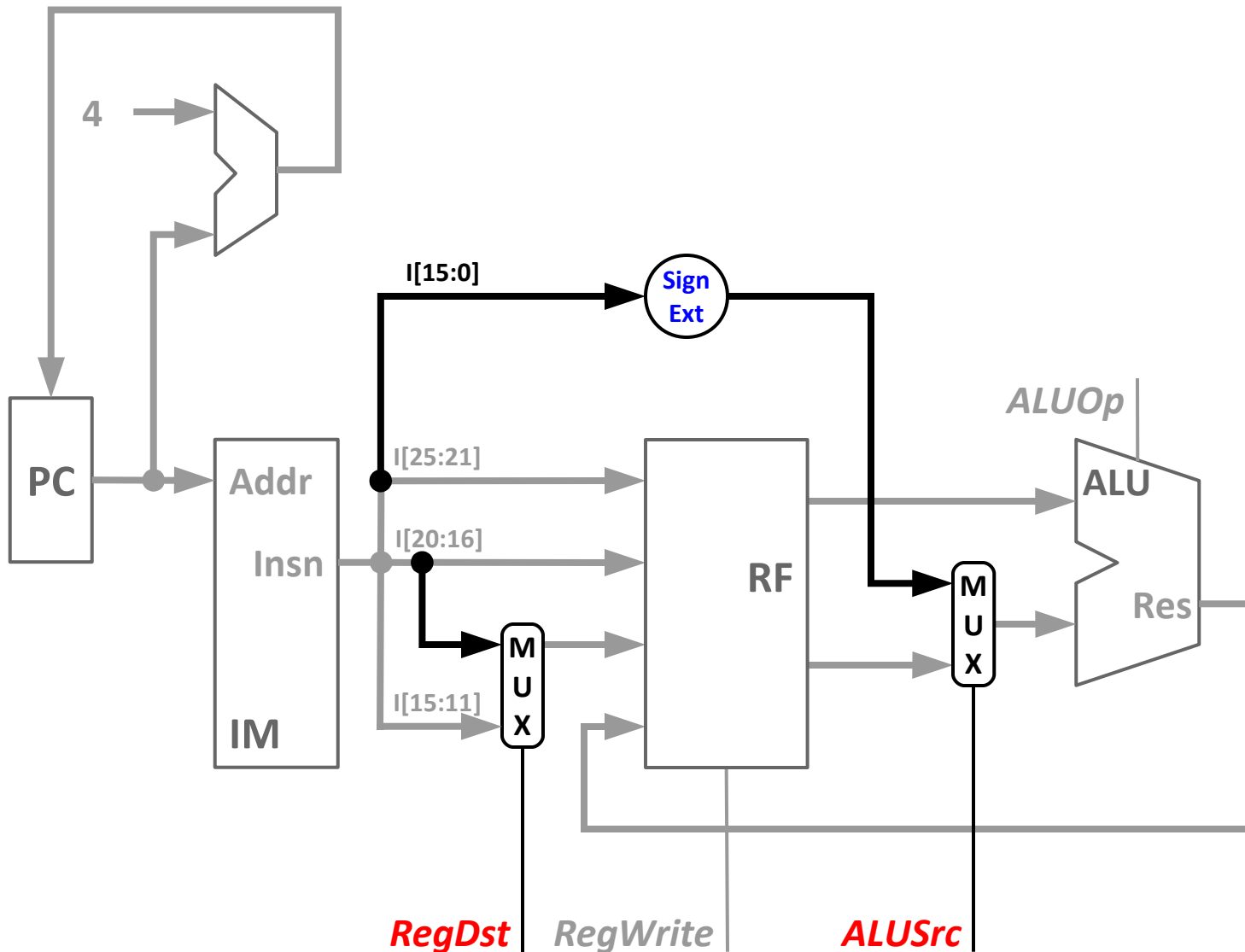
- vstup: n -bitové číslo X
  - ♦ předpokládá se reprezentace ve dvojkové doplňku
- výstup: m -bitové číslo Y
  - ♦ znaménkové rozšíření čísla X

Příklad pro $n=16$, $m=32$

Podpora přímých operandů

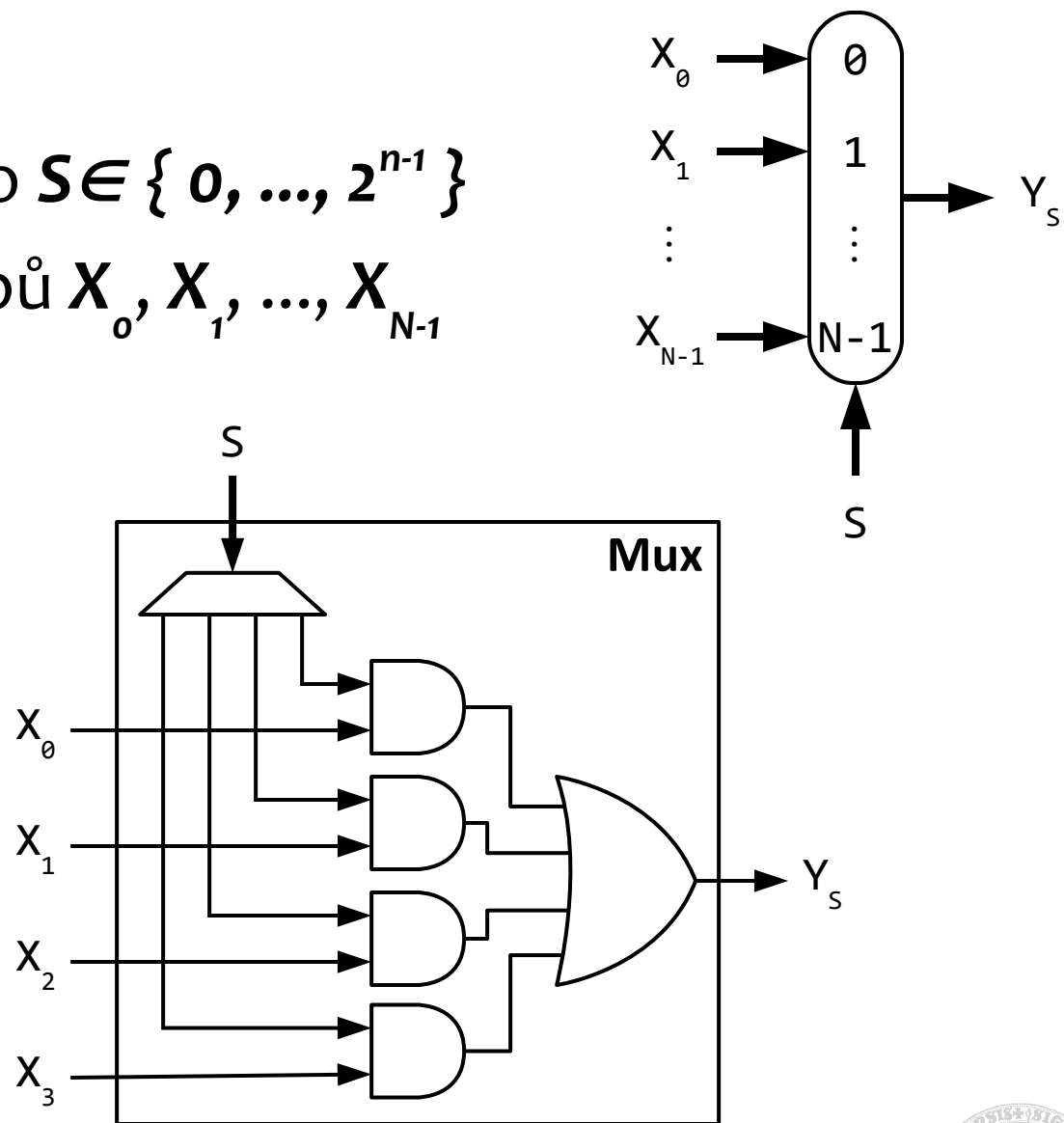
Přepínač vstupů (multiplexer, mux)

Logický prvek

- selektor: n -bitové číslo $S \in \{0, \dots, 2^n - 1\}$
- $N=2^n$ m -bitových vstupů $X_0, X_1, \dots, X_{N-1}$
- m -bitový výstup $Y = X_S$

Příklad pro $N=4, m=1$

- pro výběr vstupu se používá dekodér do kódu “1 z N ”

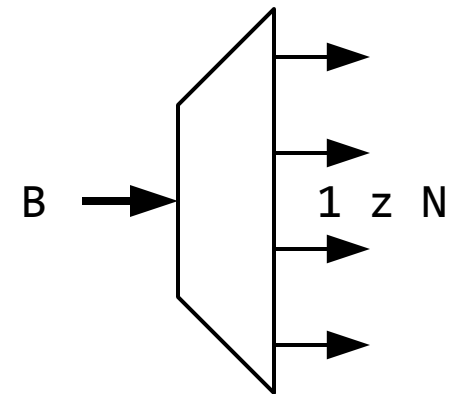
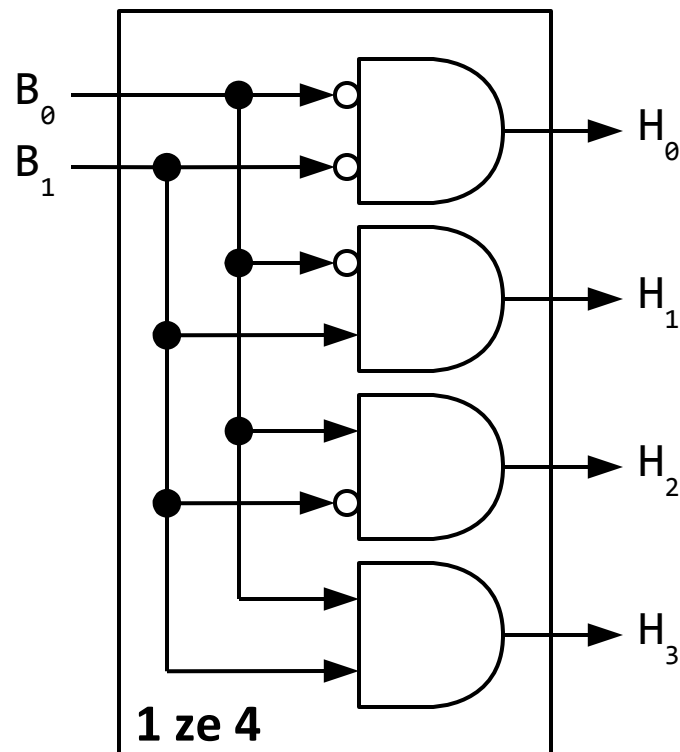
Binární dekodér do “1 z N” (binary to 1-hot)

Logický prvek

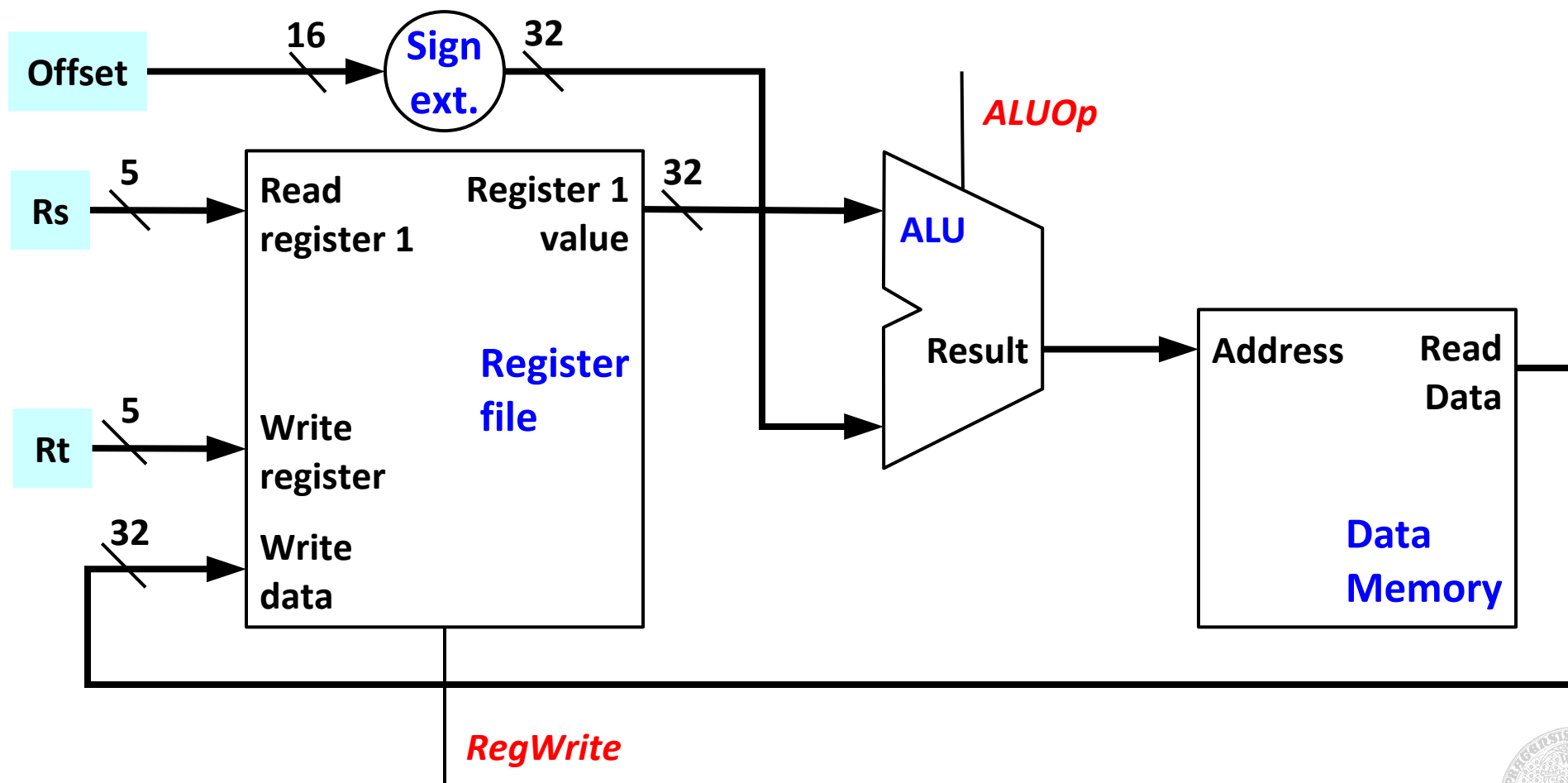
- n vstupů: n -bitové dvojkové číslo $B \in \{0, \dots, 2^{n-1}\}$
- $N=2^n$ výstupů: reprezentace B v kódu 1 z N
  - ♦ B -tý bit 1, ostatní 0

Příklad pro $N=4$

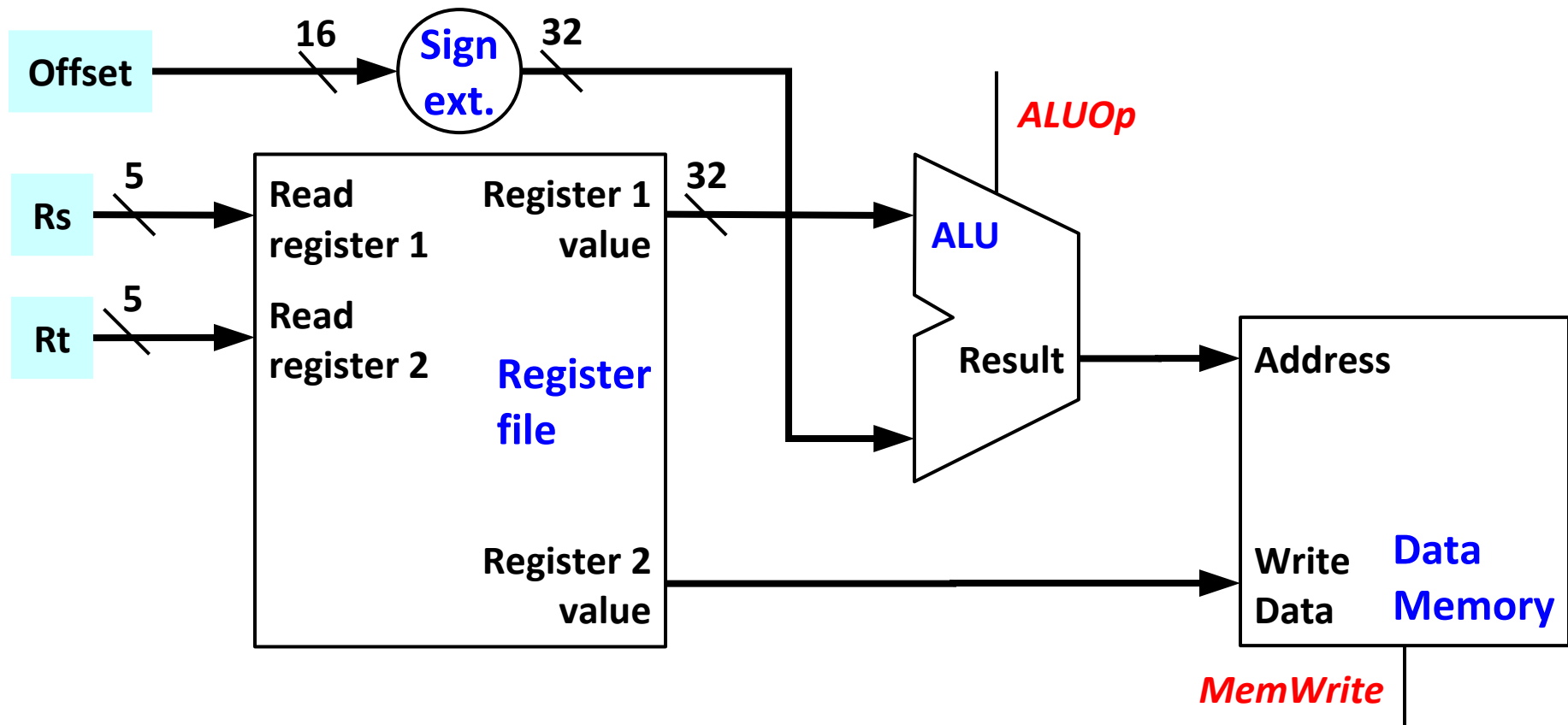
Vstupy		Výstupy			
B_1	B_0	H_3	H_2	H_1	H_0
0	0	0	0	0	1
0	1	0	0	1	0
1	0	0	1	0	0
1	1	1	0	0	0

Čtení z paměti (load)

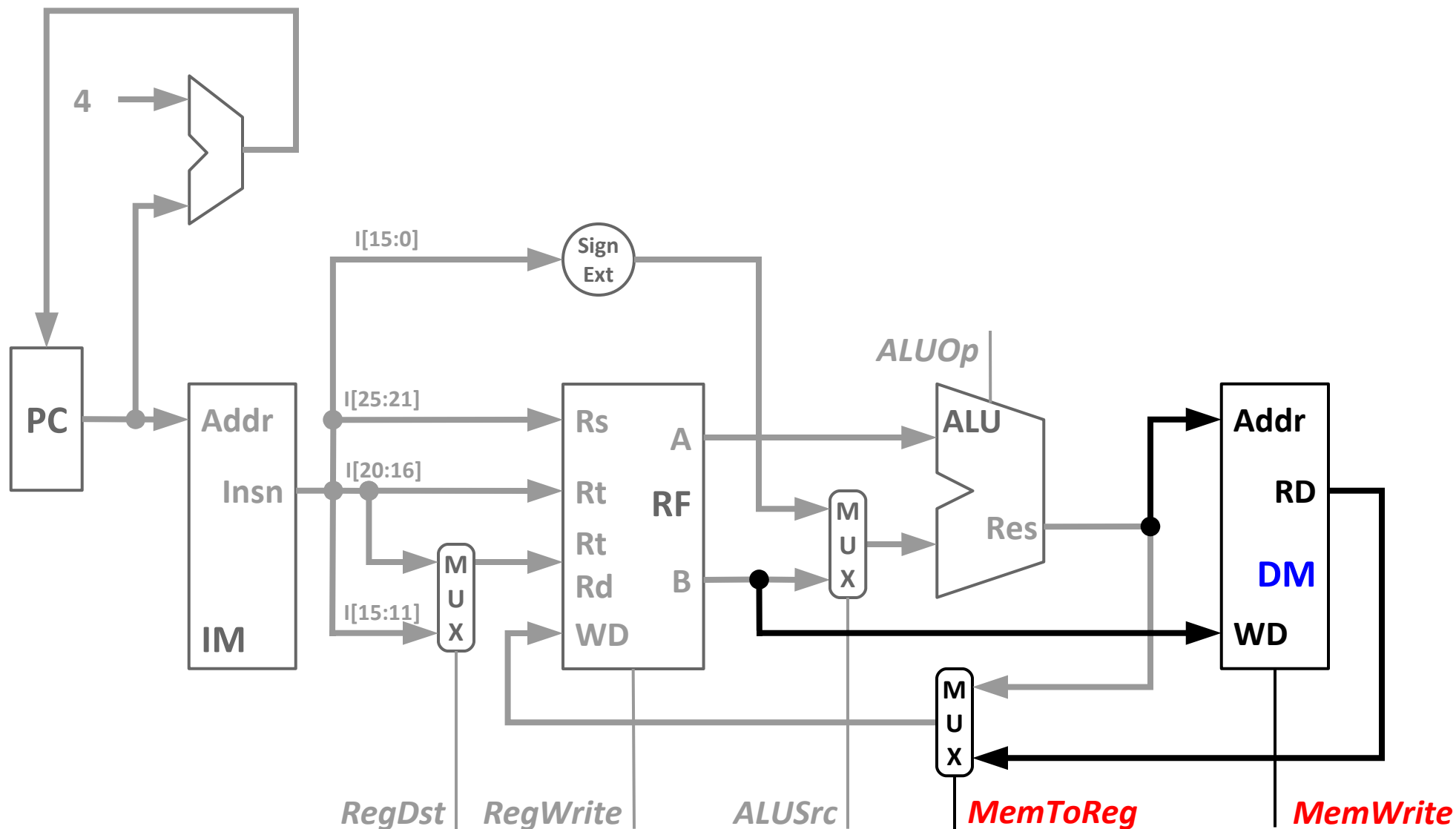

Zápis do paměti (store)

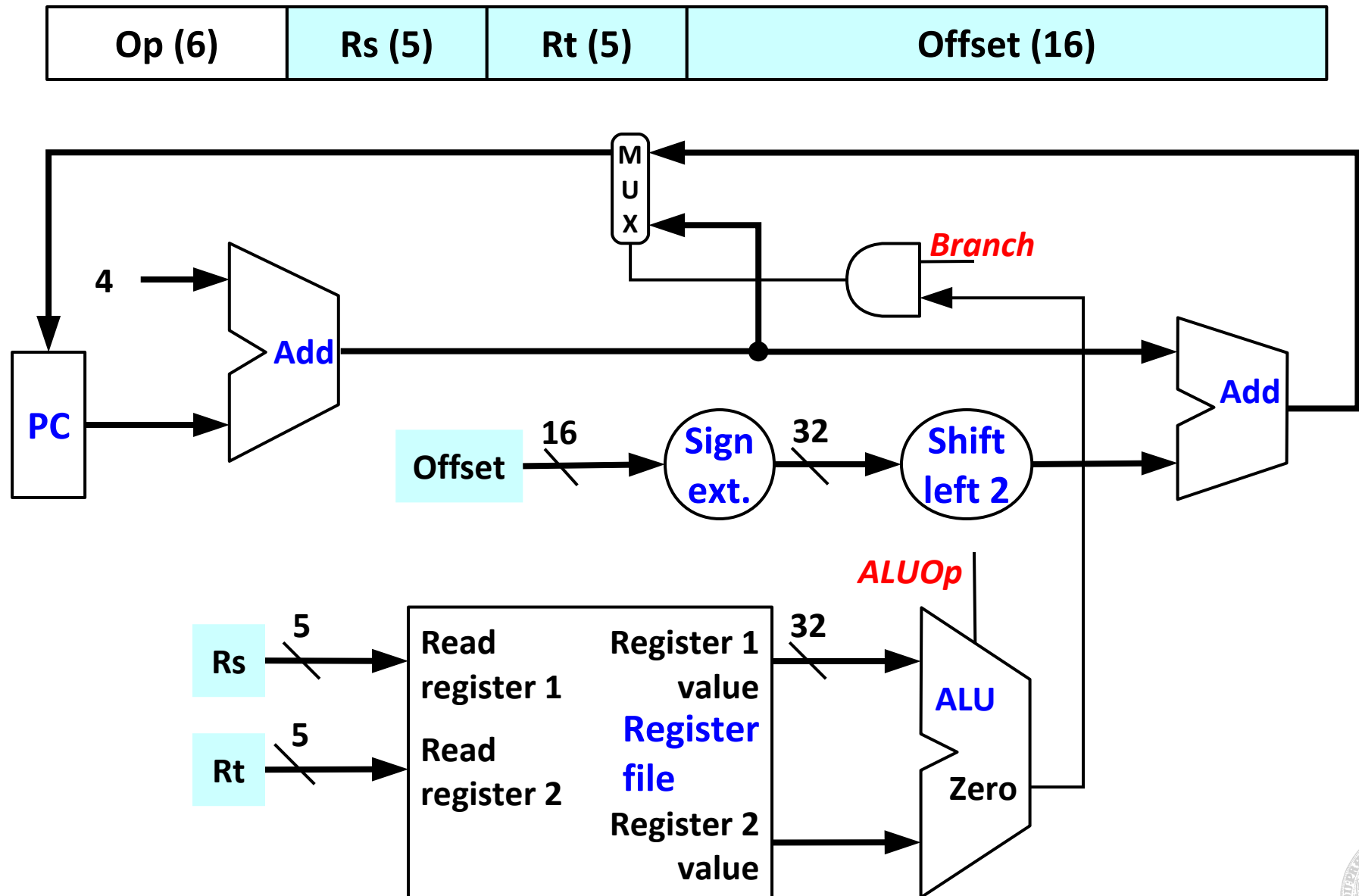

Podpora přístupu do paměti

Podmíněný skok s relativní adresou (branch)

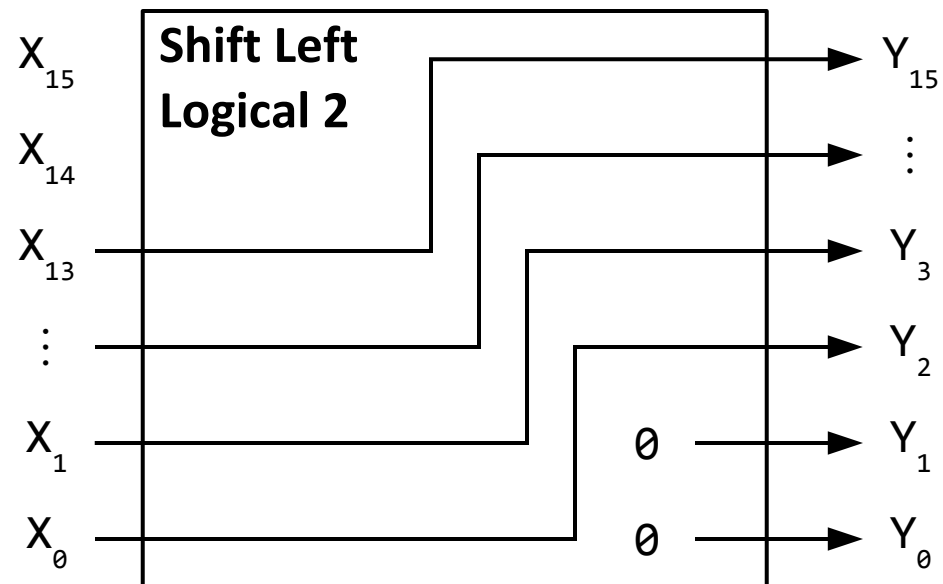
Logický posun vlevo o k bitů (shift logical left)

Logický prvek

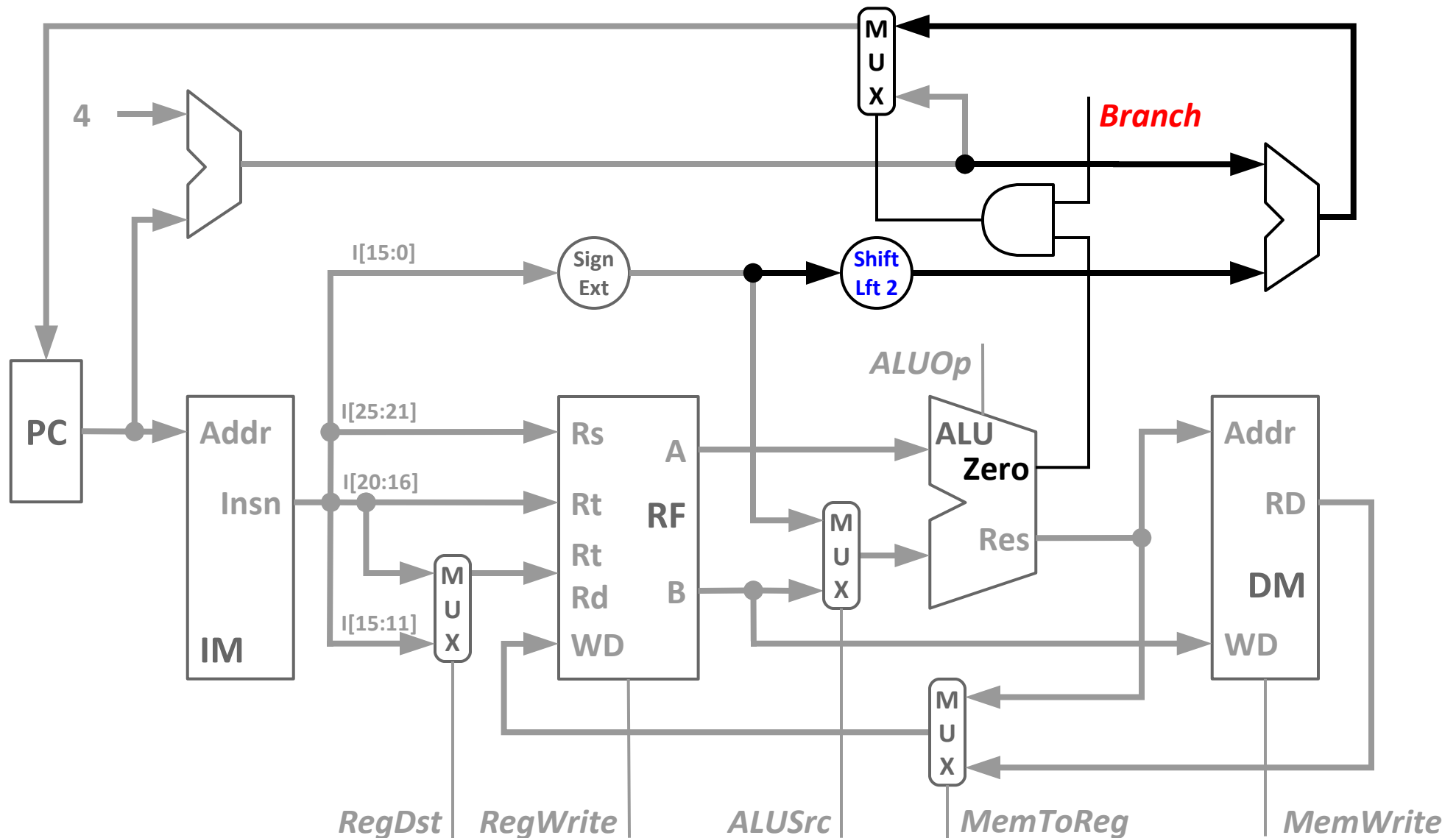
- vstup: n -bitové číslo X
- výstup: n -bitové číslo $Y = X \ll k$

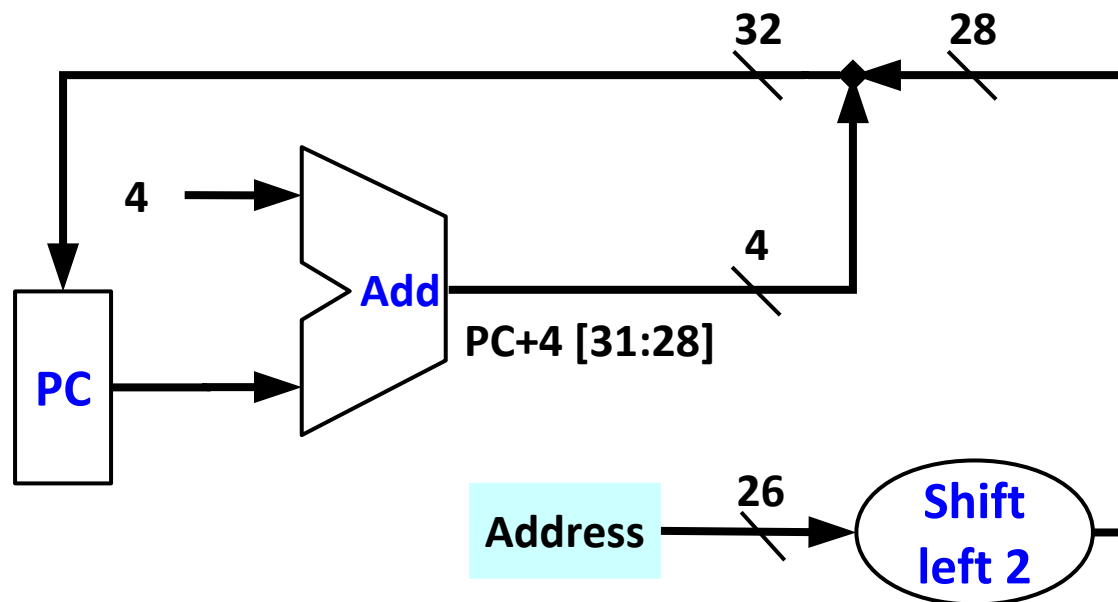
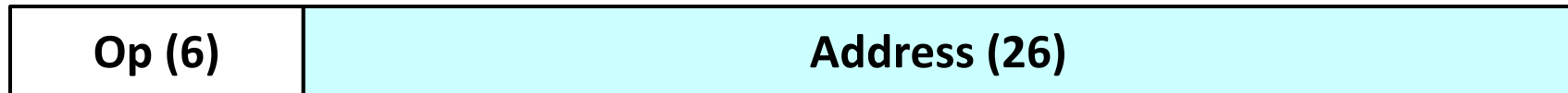
Příklad pro $n=16, k=2$

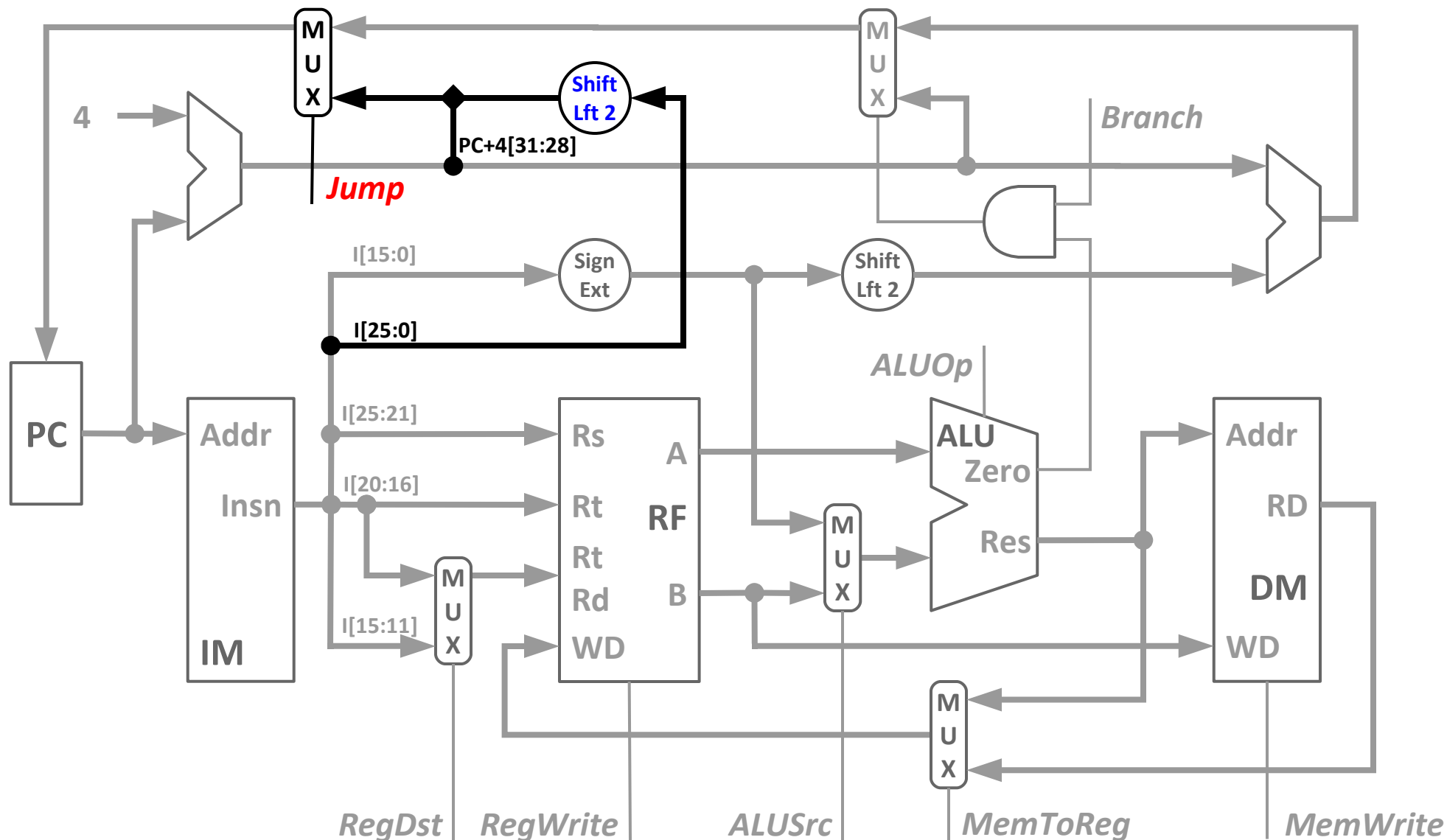
Podpora podmíněného skoku s relativní adresou

Nepodmíněný skok s absolutní adresou (jump)

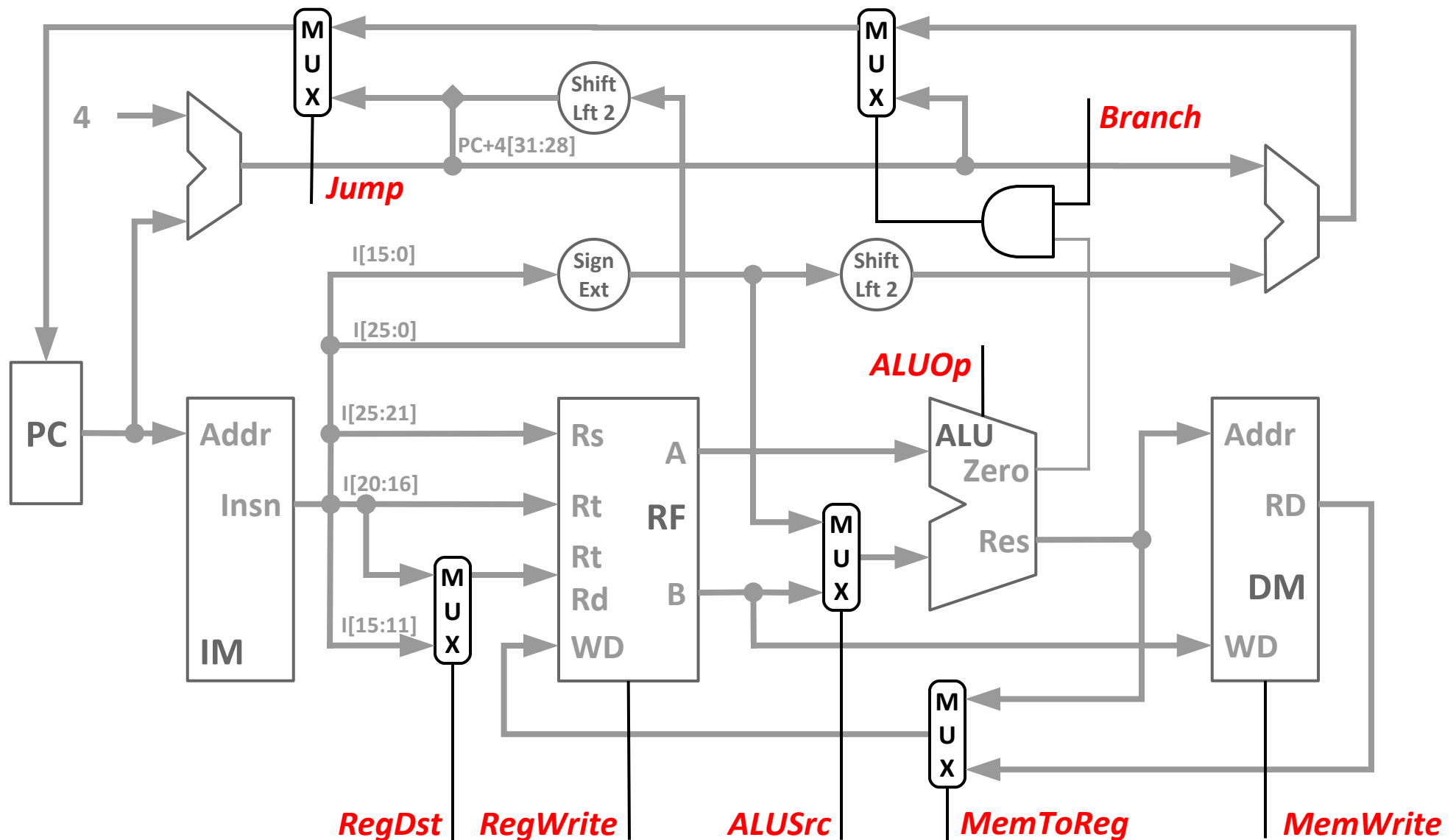
Podpora nepodmíněného skoku s absolutní adresou

Řízení jednocyklové datové cesty

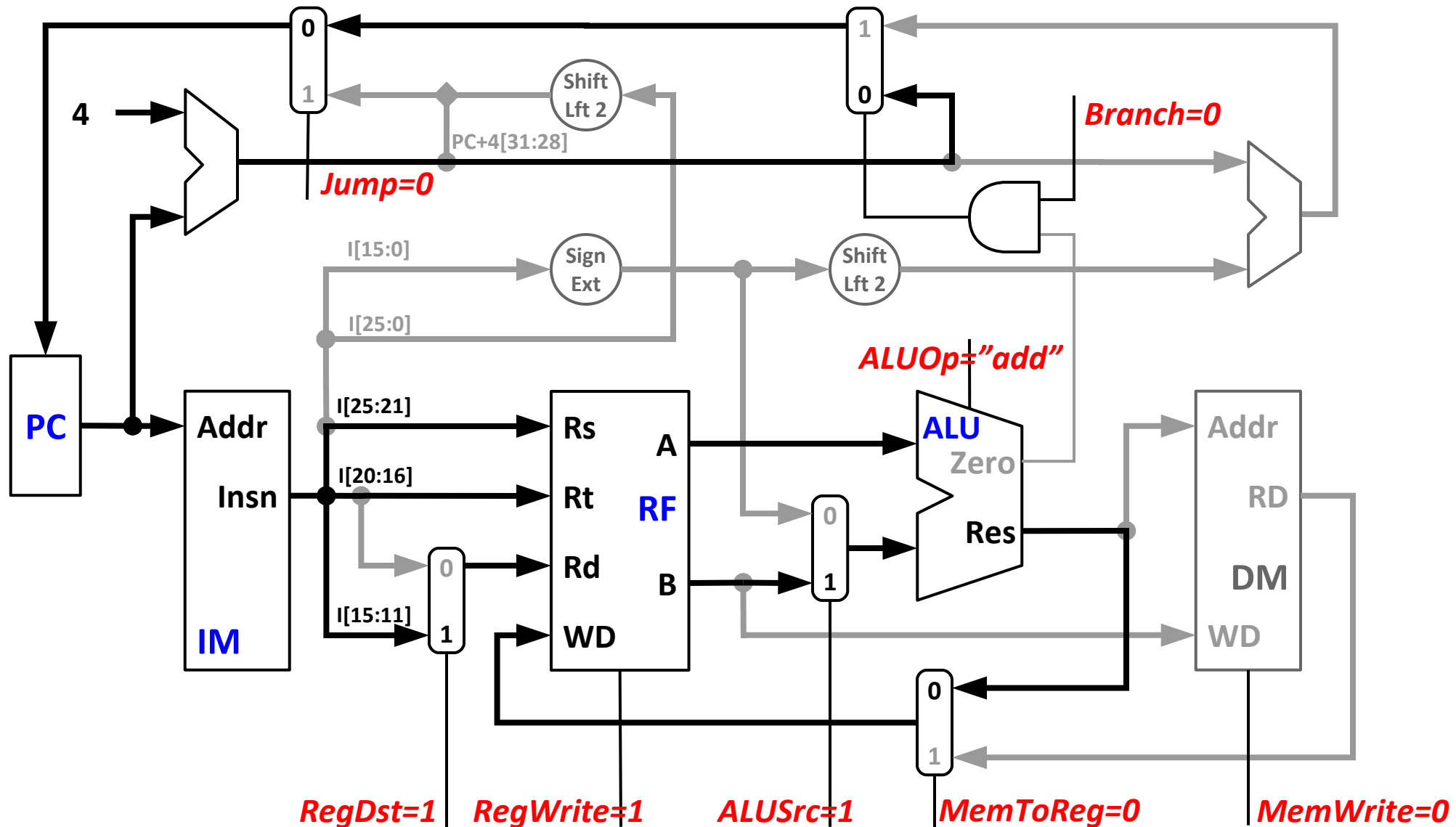
Řízení průchodu dat datovou cestou
v závislosti na typu operace

V čem spočívá řízení datové cesty?

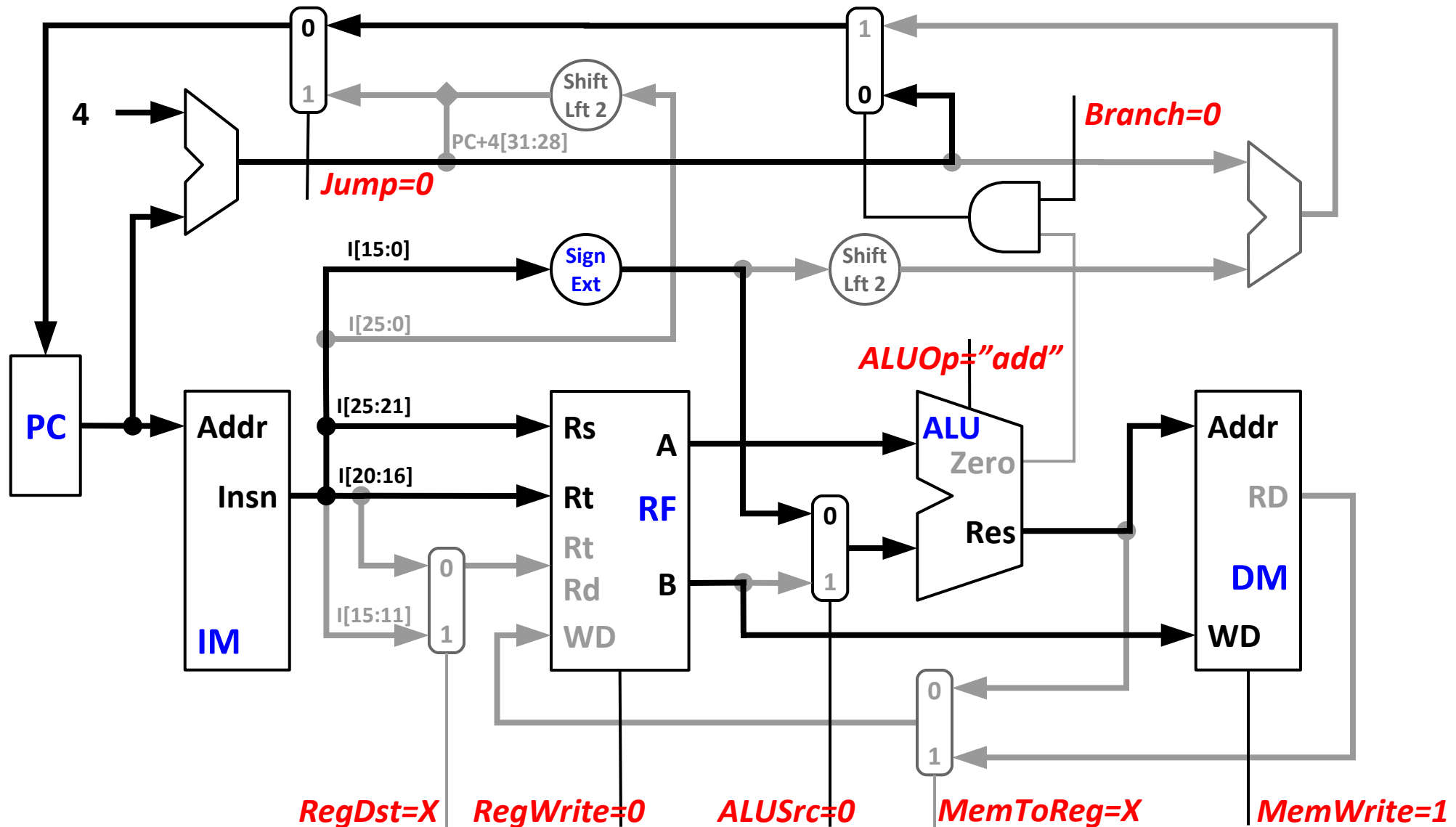

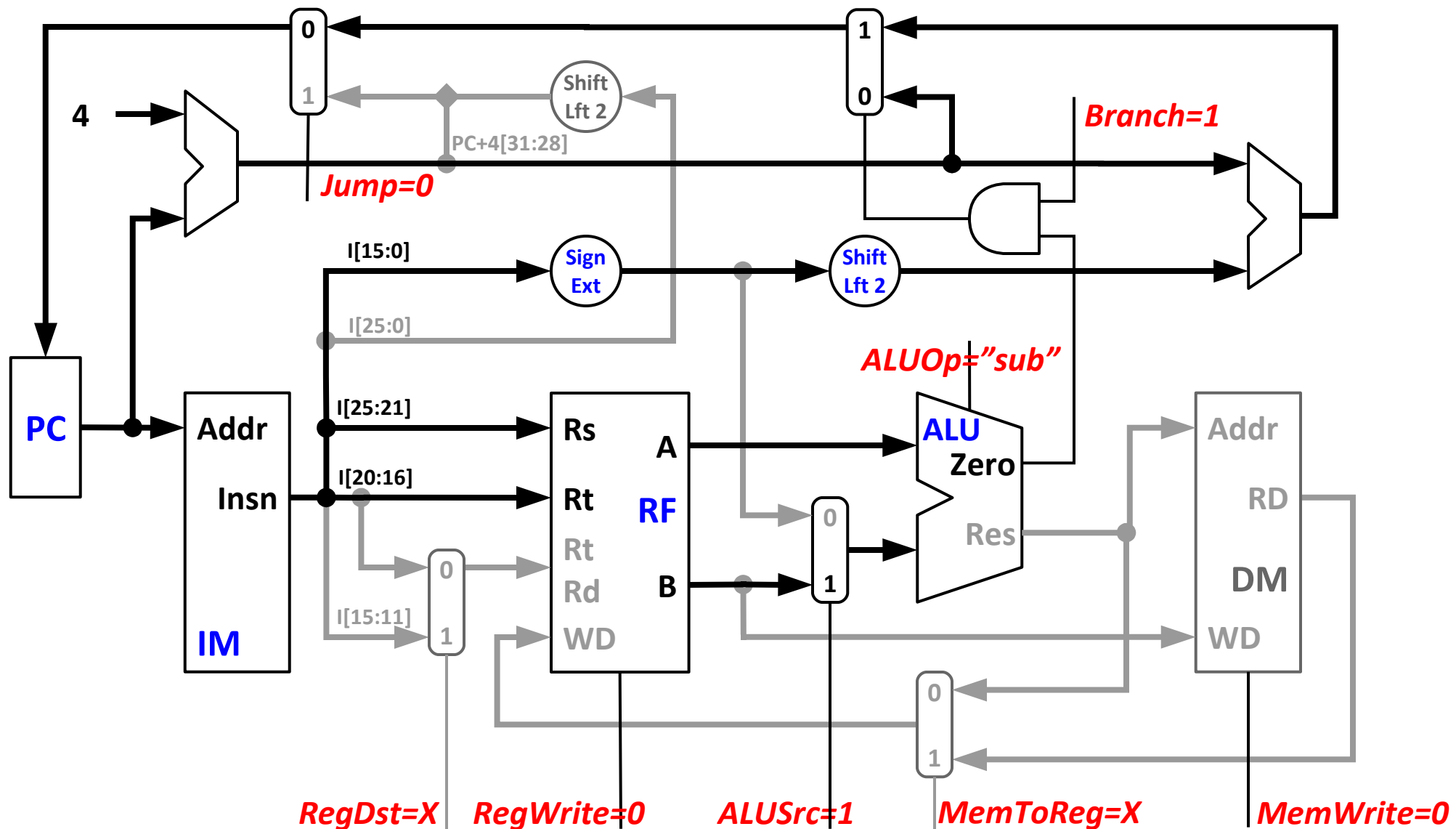
Příklad: řízení datové cesty pro instrukci "add"

Příklad: řízení datové cesty pro instrukci "sw"

Příklad: řízení datové cesty pro instrukci "beq"

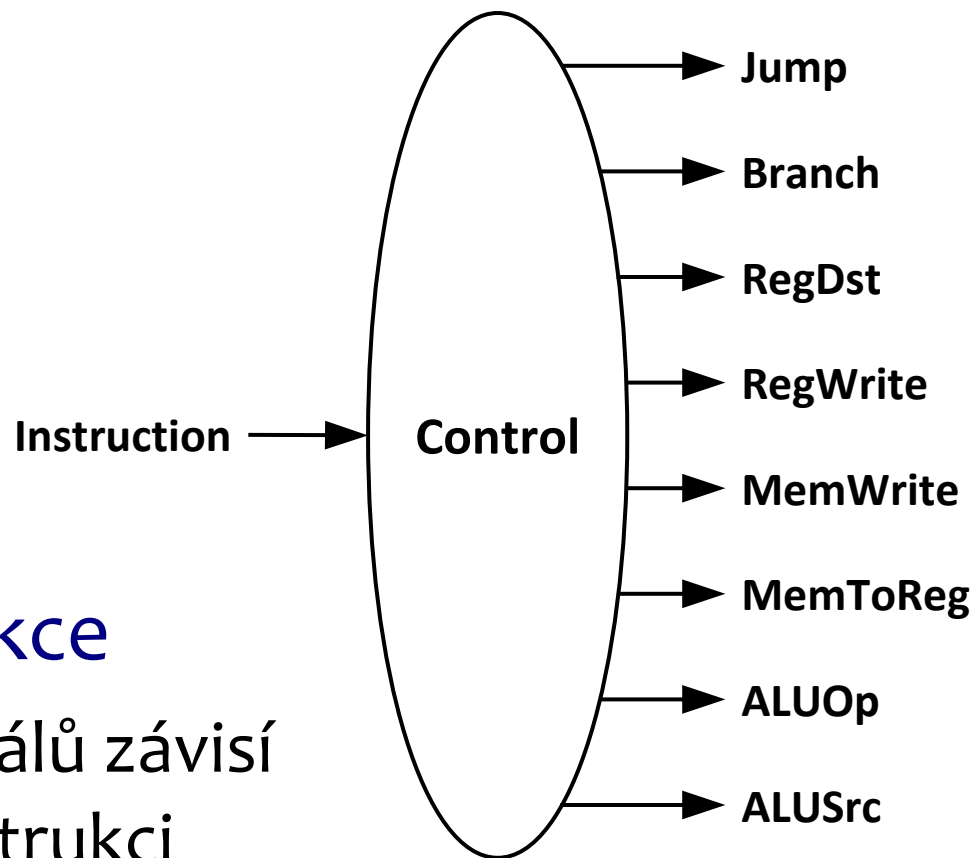
Radič datové cesty (data path controller)

Generuje řídicí signály

- zdroj hodnoty PC
- zápis do registrů
- čtení/zápis dat
- operace ALU

Hodnoty pro různé instrukce

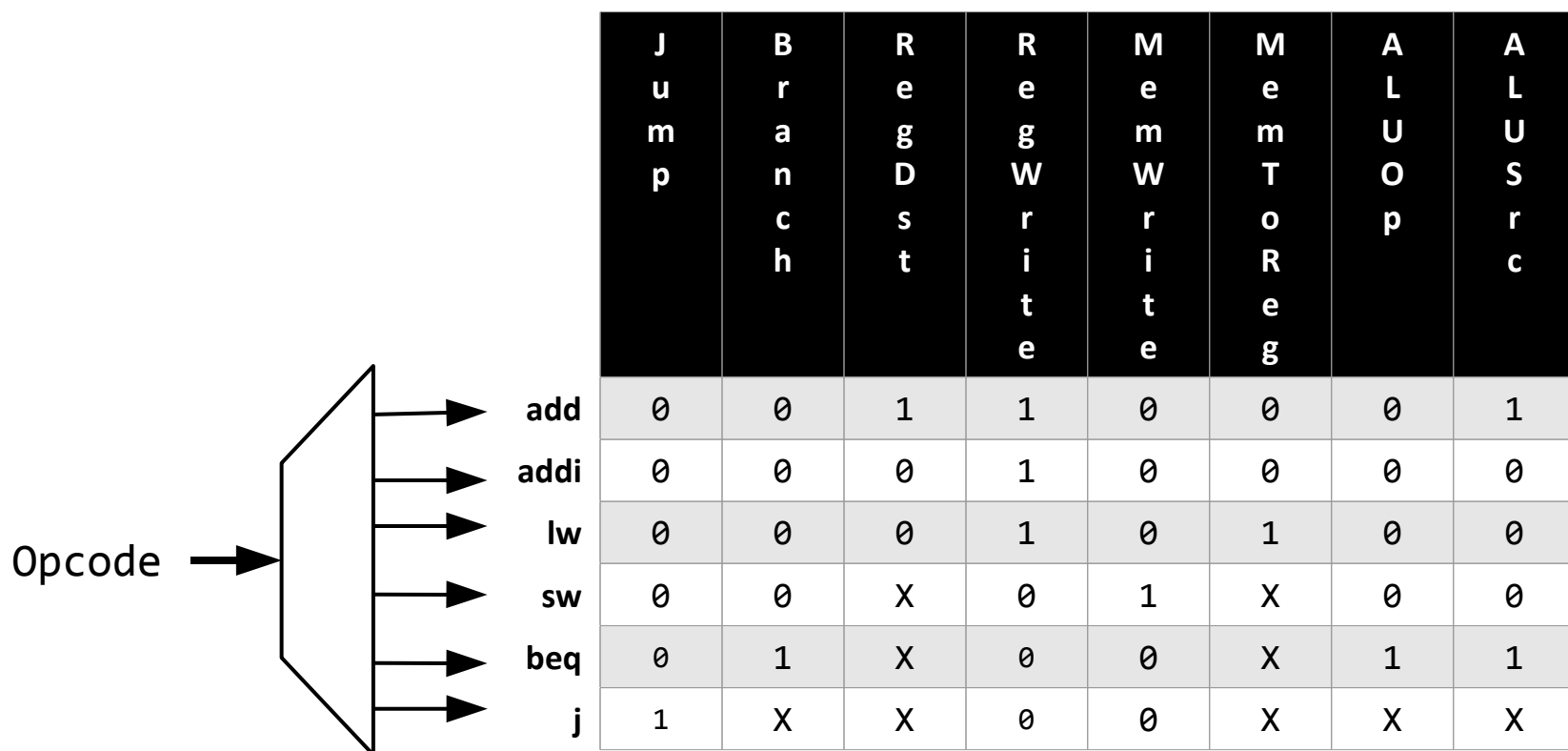
- ohodnocení většiny signálů závisí na operačním kódu v instrukci
- některé mohou být přímo součástí instrukčního kódu
  - ♦ část signálů ALUOp odpovídá bitům v poli “funct”
  - ♦ zjednodušuje implementaci radiče

Implementace řadiče pomocí ROM

Řídící paměť

- ROM (*Read Only Memory*) – jako RAM, ale jen pro čtení
- slova v paměti reprezentují hodnoty řídicích signálů
- hodnota operačního kódu adresuje řádky paměti

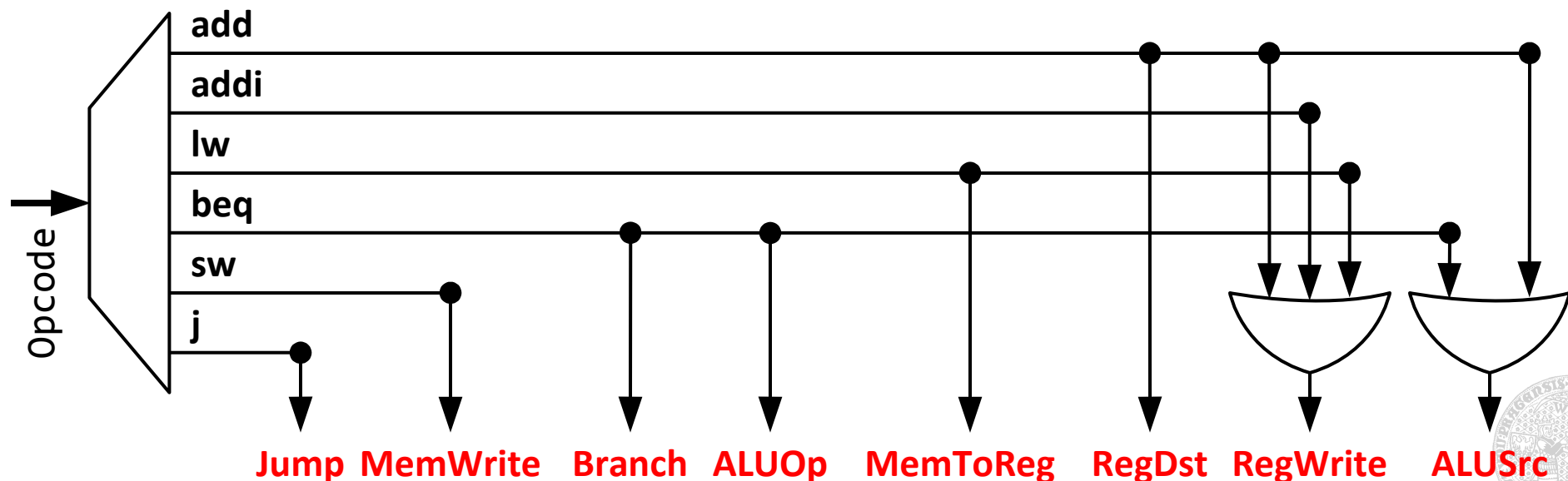
Implementace řadiče pomocí kombinačního obvodu

Reálný procesor: 100+ instrukcí a 300+ ř. signálů

- kapacita řídicí ROM 30000+ bitů (~4 KiB)
- problém je udělat ROM **rychlejší** než datovou cestu

Alternativa k ROM: kombinační obvod

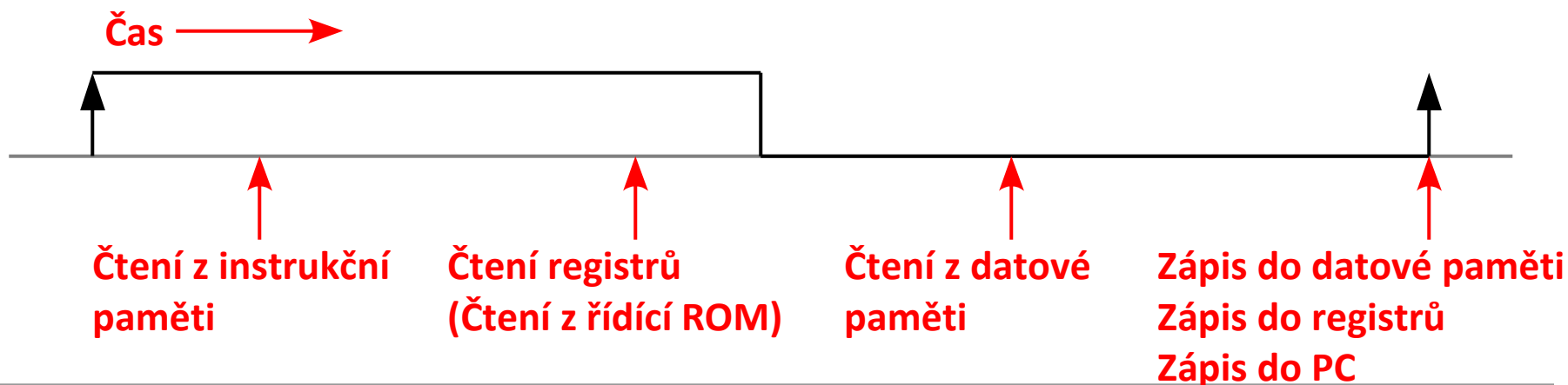
- mnoho signálů má málo jedniček nebo nul $\Rightarrow$ kompaktní reprezentace log. funkcí pro řídicí signály

Průběh hodinového cyklu

Datová cesta s nepřetržitým čtením

- nevadí, protože zápisy (PC, RF, DM) jsou nezávislé
- v rámci cyklu žádné čtení nenásleduje po zápisu
- čtení instrukce (fetch) nepotřebuje řízení
  - ♦ po přečtení instrukce radič dekóduje operační kód na řídicí signály pro zbývající část datové cesty
  - ♦ při změně obsahu PC (adresa instrukce) se začne zpracovávat další instrukce

Výkon jednocyklového počítače

Každá instrukce trvá 1 takt ($CPI=1$)

- jednocyklový radič = kombinační obvod nebo řídící ROM
- obecně nižší frekvence hodinového signálu

Délka cyklu odpovídá délce nejdelší instrukce

- v tomto případě “lw”, ale typicky násobení, dělení či floating-point operace
- v rozporu s “*optimize for the common case*”

Datová cesta obsahuje duplicitní prvky

- instrukční a datová paměť, 2 sčítačky navíc

Jde to i lépe?

Vícecyklová datová cesta

Proměnná doba zpracování instrukce

- jednoduché instrukce by neměly trvat stejně dlouho jako složité
- nelze měnit periodu hodinového signálu $\Rightarrow$ instrukce rozdělena do menších kroků
  - ♦ perioda hodinového signálu odpovídá **délce kroku**
- v každém taktu proveden 1 krok, počet taktů nutných pro zpracování se pro různé instrukce liší
  - ♦ instrukční cyklus vs. strojový cyklus
  - ♦ aproximace proměnné délky cyklu

Jak dobře to funguje?

Jednocyklová vs. vícecyclová datová cesta

Předpokládejme...

- většina instrukcí trvá 10ns, ale násobení trvá 40ns a v programech je (v průměru) 10% instrukcí násobení

Jednocyklová datová cesta

- perioda hodin 40ns, **$CPI=1$**
- při 40ns na instrukci je výkon **25 MIPS**

Vícecyclová datová cesta

- perioda hodin 10ns, **$CPI \approx (90\% \times 1) + (10\% \times 4) \approx 1.3$**
- při (v průměru) 13ns na instrukci je výkon **77 MIPS**
- vícecyclová datová cesta je $3\times$ (o 200%) rychlejší

Rozdělení instrukcí do kroků

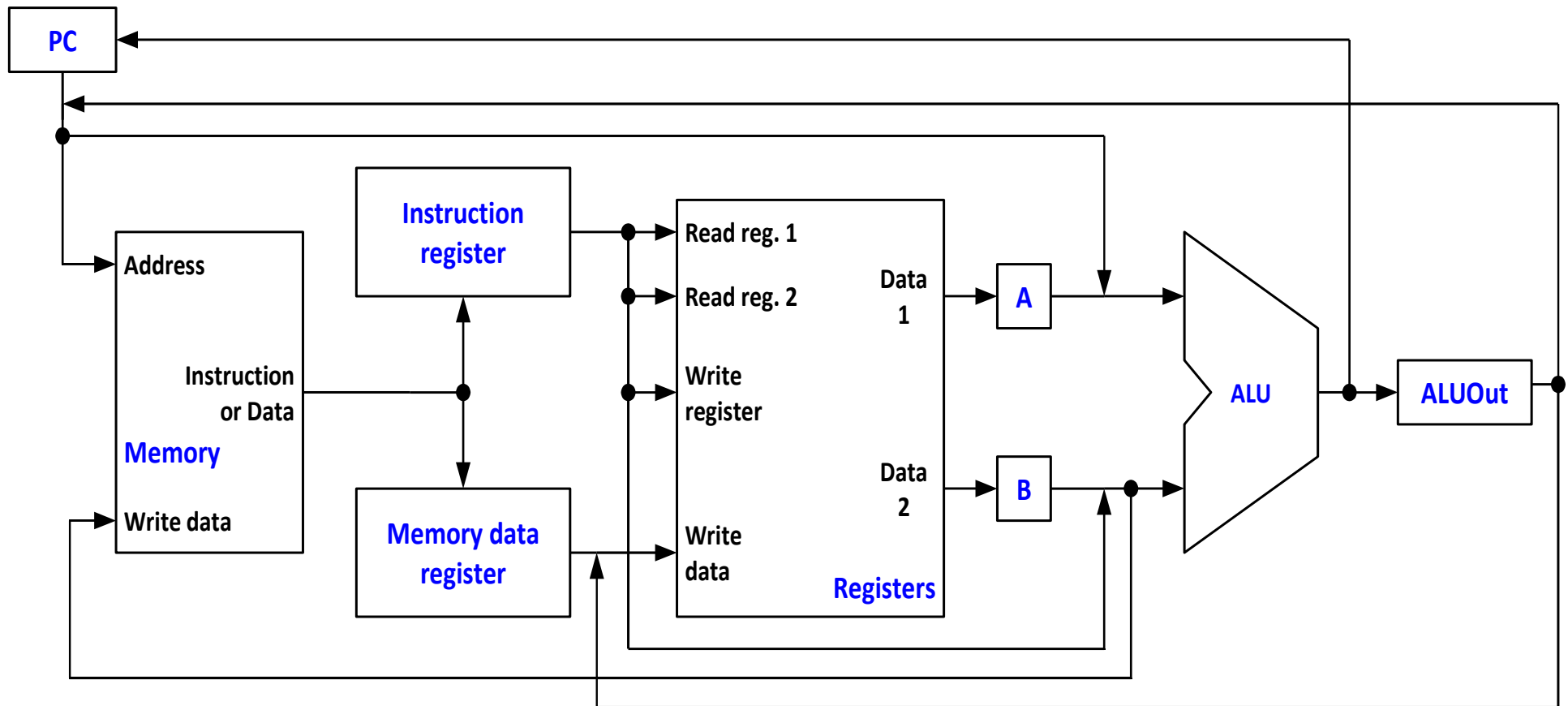

Instrukční cyklus

- načtení instrukce
- dekódování instrukce a přečtení registrů
- vykonání instrukce, výpočet adresy, dokončení větvení
- přístup do paměti a zapsání výsledku
- dokončení čtení z paměti

Princip implementace vícecyclové datové cesty

- rozdělit na části nutné pro vykonání jednotlivých kroků
  - ♦ části nutno izolovat pomocí registrů pro mezivýsledky
- řadič musí “provést” instrukci datovou cestou
  - ♦ instrukce mohou některé kroky přeskočit a skončit dříve

Krok 1: čtení instrukce

Současně probíhá

- $IR \leq \text{Memory}[PC]$
  - ♦ přečtení instrukce do instrukčního registru
- $PC \leq PC + 4$
  - ♦ posun PC na adresu další instrukce
  - ♦ změna hodnoty PC nevadí, protože přečtená instrukce je již v instrukčním registru

Krok 2: dekódování instrukce a čtení registrů

Současně probíhá

- $A \leq \text{Reg}[\text{IR.rs}]$
  - ♦ přečtení obsahu zdrojového registru 1
- $B \leq \text{Reg}[\text{IR.rt}]$
  - ♦ přečtení obsahu zdrojového registru 2
- $\text{ALUOut} \leq \text{PC} + (\text{sign-extend}(\text{IR.addr}) \ll 2)$
  - ♦ výpočet adresy podmíněného skoku
  - ♦ pokud instrukce není skok, výsledek se nepoužije

Další kroky se liší podle typu instrukce...

Krok 3: provedení operace/výpočet adresy v paměti

Podmíněný skok (konec)

- if (A == B) then PC <= ALUOut
  - ♦ adresu skoku máme v ALUOut z předchozího kroku

Nepodmíněný skok (konec)

- $PC \leq PC[31:28] + IR[25:0] \ll 2$

Aritmeticko-logická operace

- $ALUOut \leq A \text{ funct } B$

Přístup do paměti

- $ALUOut \leq A + \text{sign-extend}(IR[15:0])$
  - ♦ výpočet adresy pro přístup do paměti

Krok 4: přístup do paměti/zápis výsledku

Aritmeticko-logická operace (konec)

- $\text{Reg}[\text{IR.rd}] \leq \text{ALUOut}$
  - ♦ výsledek operace zapsán do cílového registru

Zápis do paměti (konec)

- $\text{Memory}[\text{ALUOut}] \leq B$
  - ♦ obsah registru zapsán do paměti

Čtení z paměti

- $\text{MDR} \leq \text{Memory}[\text{ALUOut}]$
  - ♦ obsah paměti přečten do pomocného registru

Krok 5: zápis dat z paměti do registru

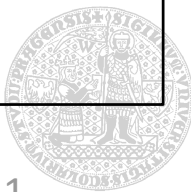
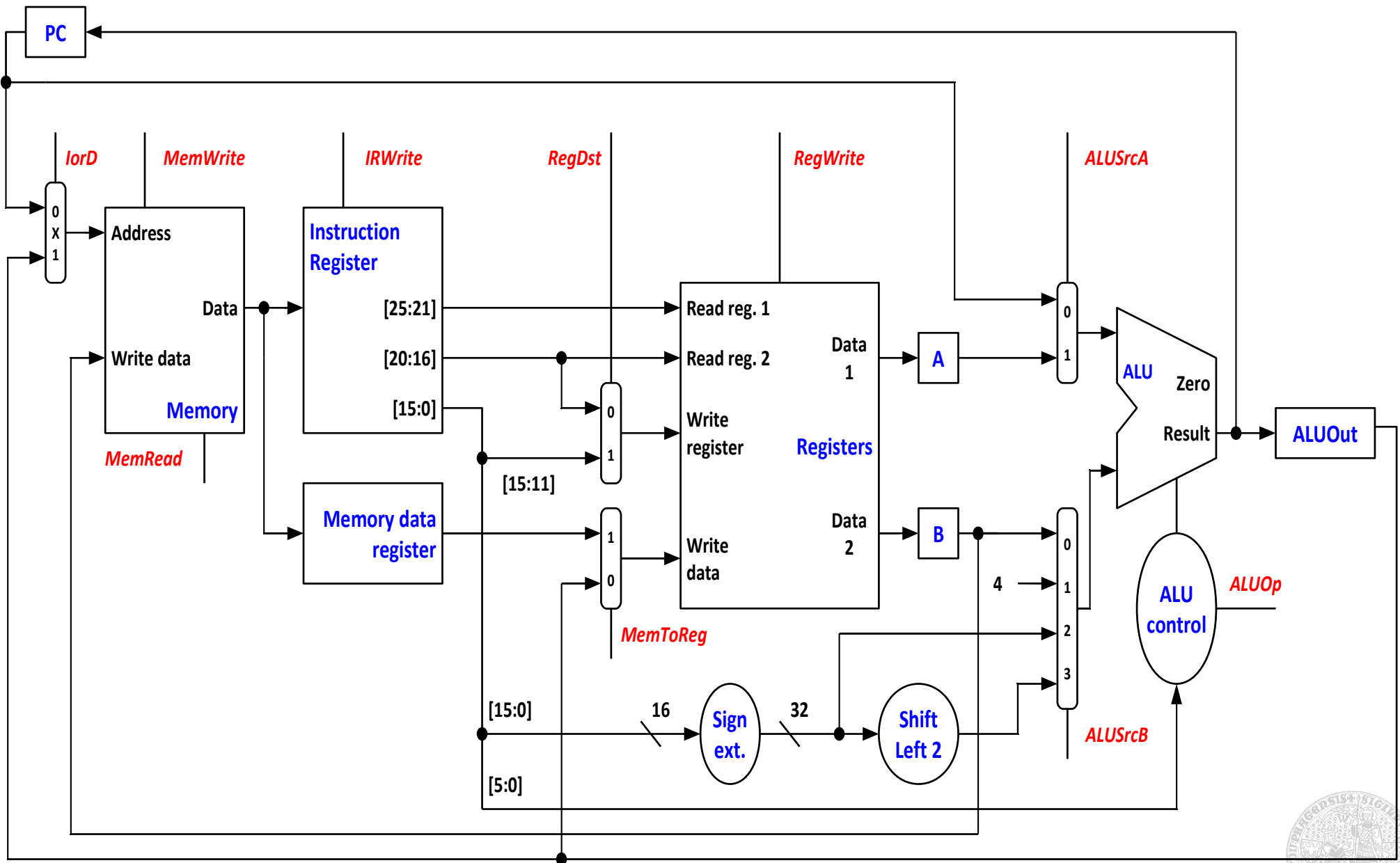
Čtení z paměti (konec)

- $\text{Reg}[\text{IR.rt}] \leftarrow \text{MDR}$
  - ♦ zápis přečtené hodnoty do registru

Řízení vícecyclové datové cesty

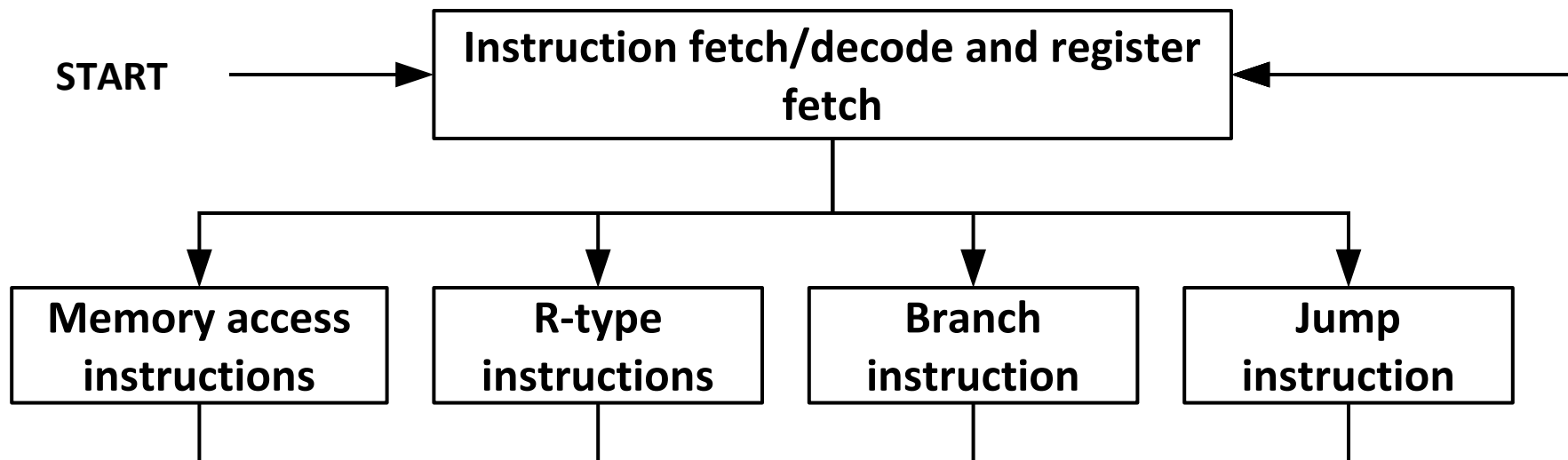
Implementace vícecyclové datové cesty

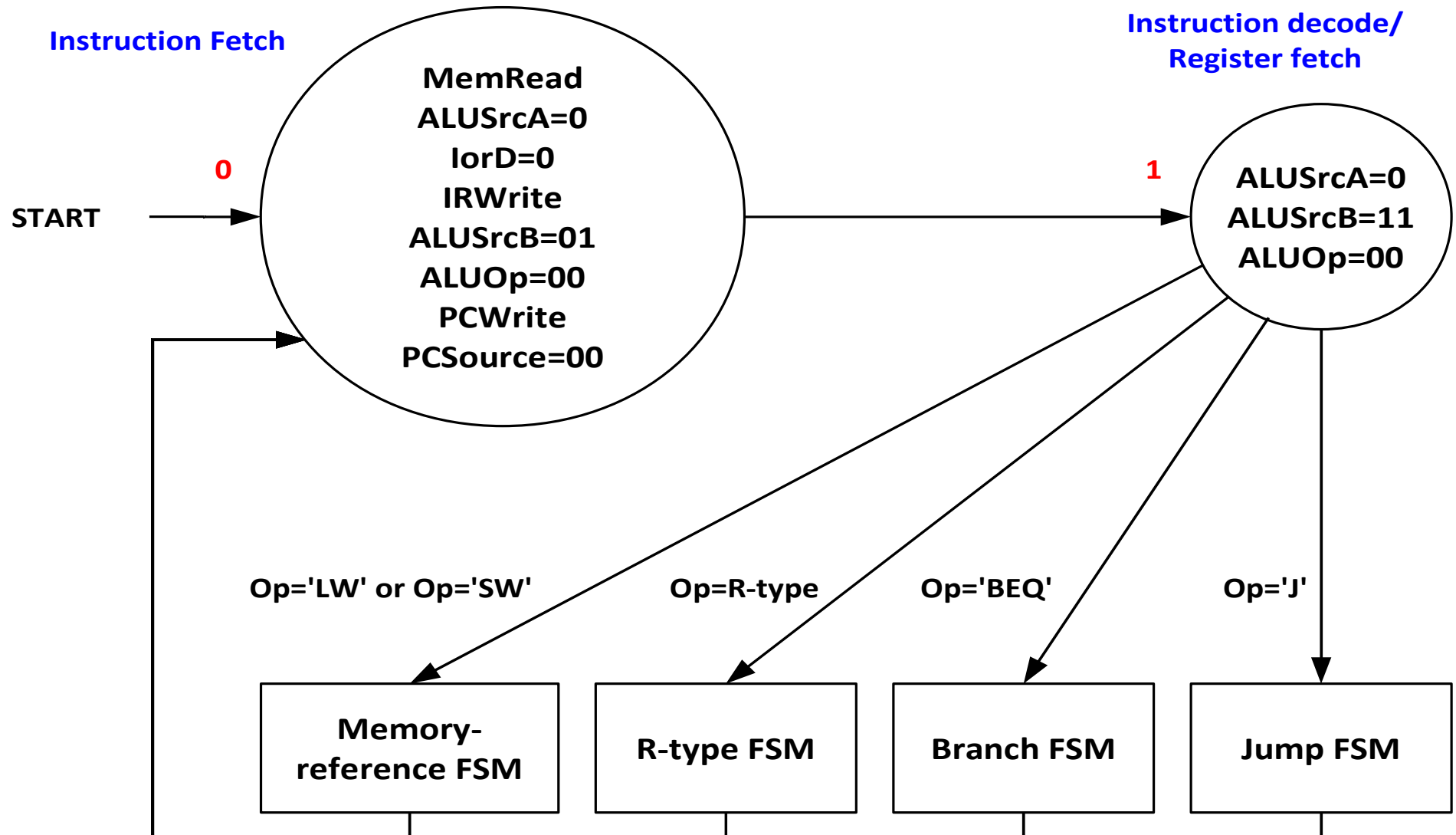
Řízení vícecyclové datové cesty je sekvenční

Zpracování instrukce trvá více taktů

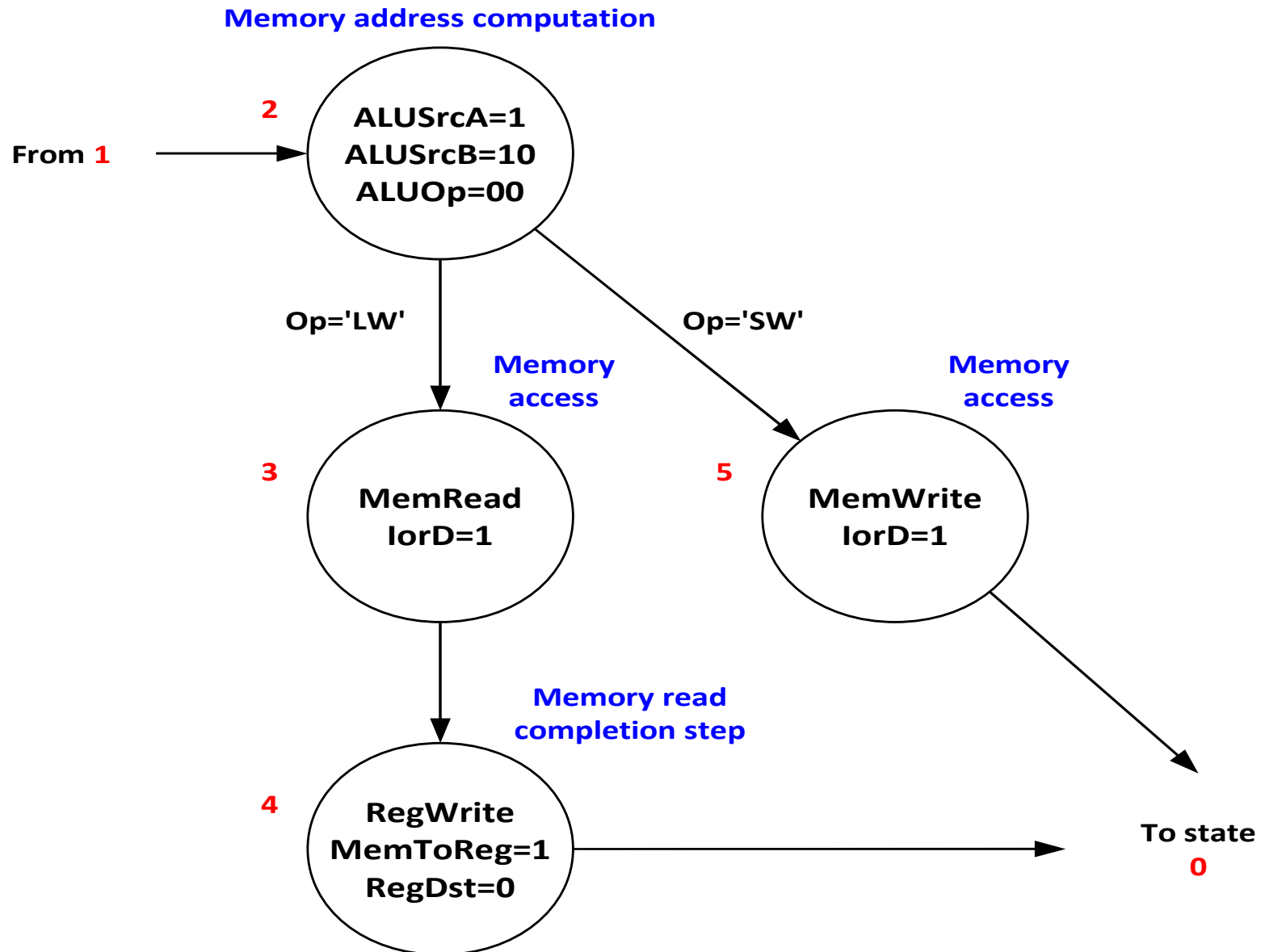
- řadič musí vědět, který krok zpracování instrukce má provést $\Rightarrow$ sekvenční obvod $\Rightarrow$ konečný automat
  - ♦ nachází se v jednom z množiny možných stavů, stav uchován v paměťovém prvku (registru)
  - ♦ kombinační logika určí následující stav, který se do stavového registru zapíše s náběžnou hranou hod. signálu

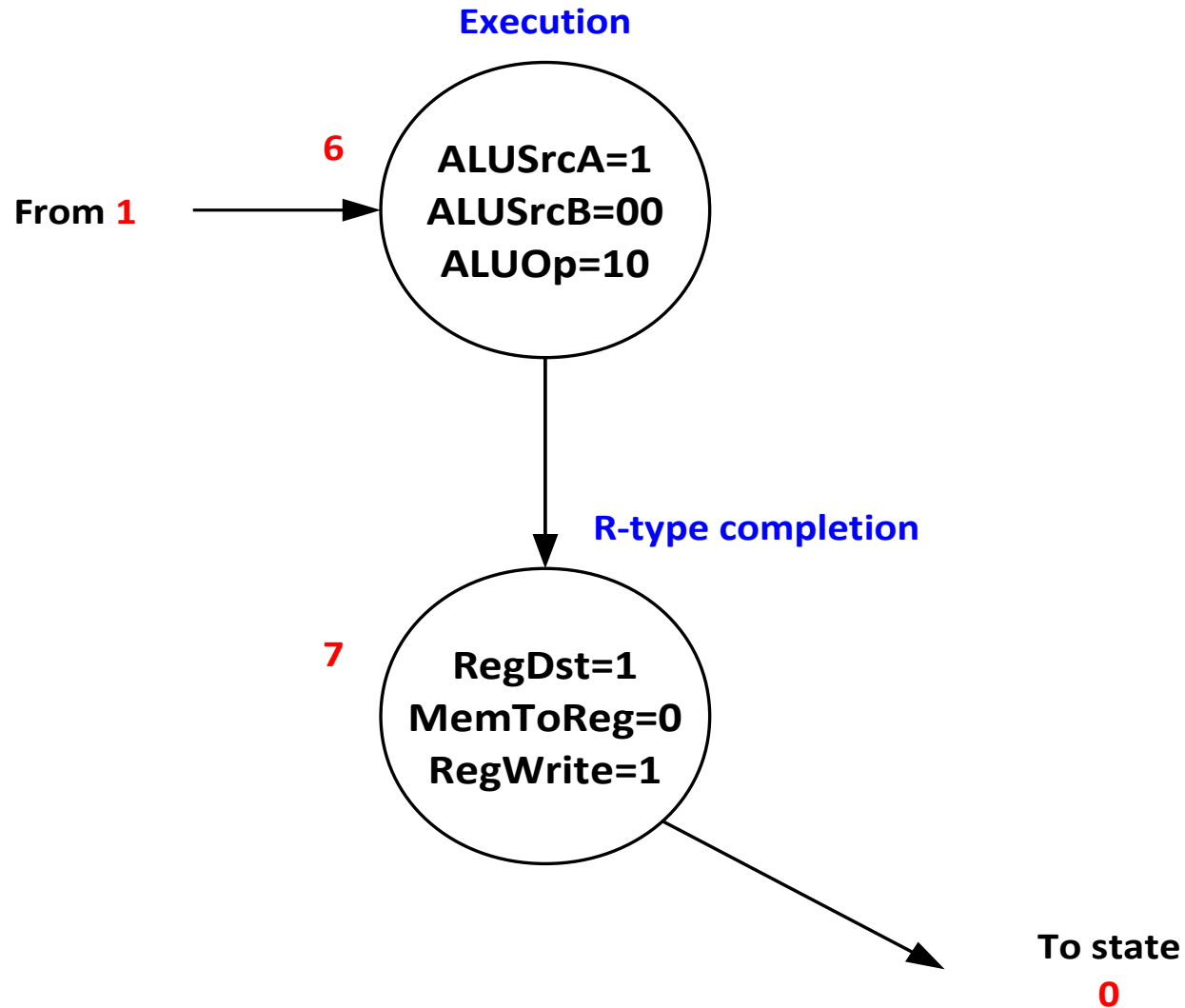
Instruction fetch/decode and register fetch

Memory reference FSM

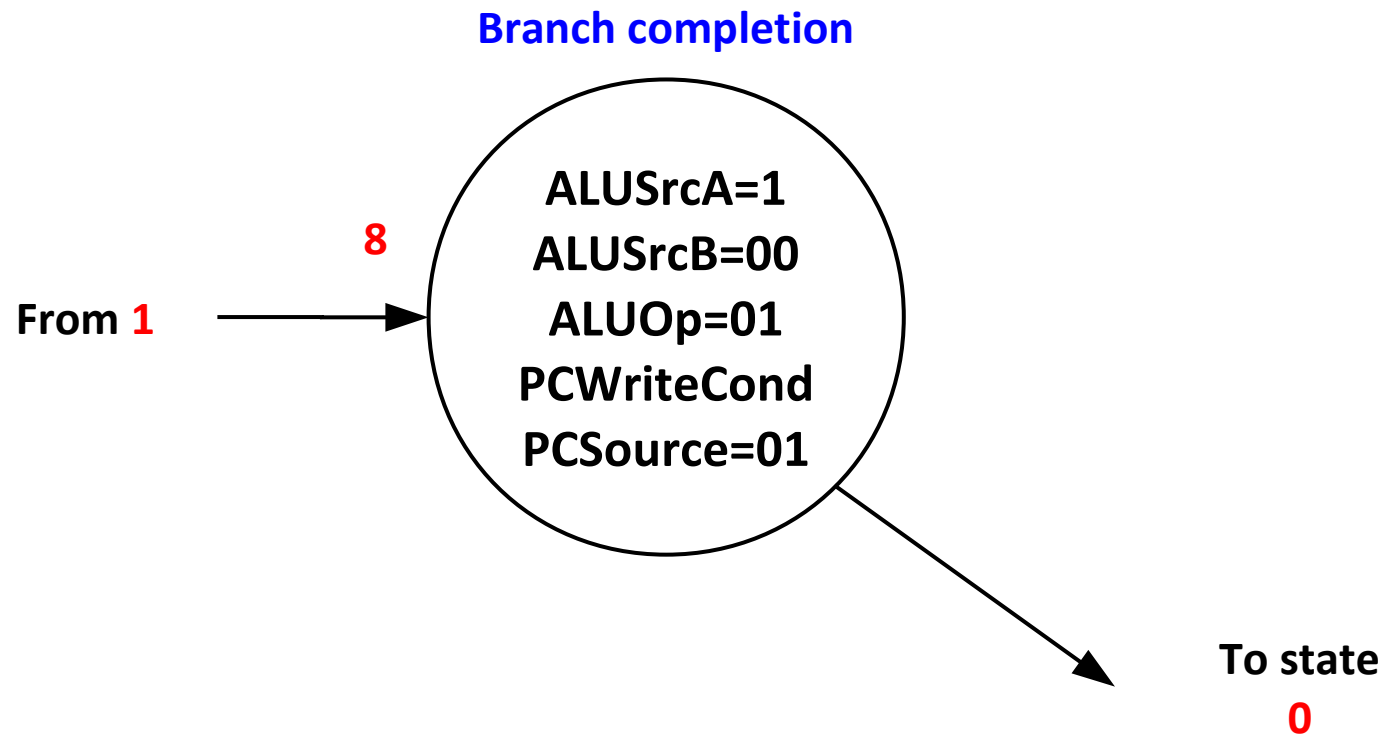

R-type FSM

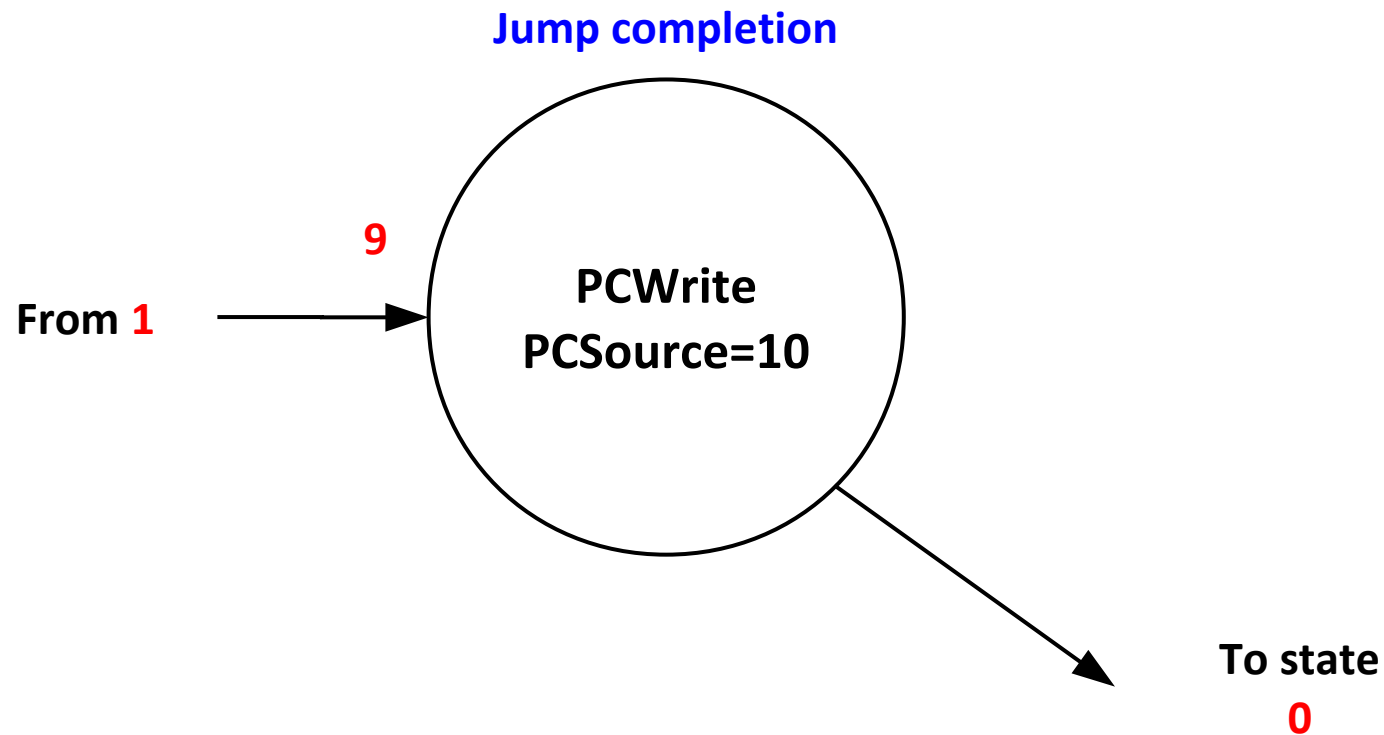

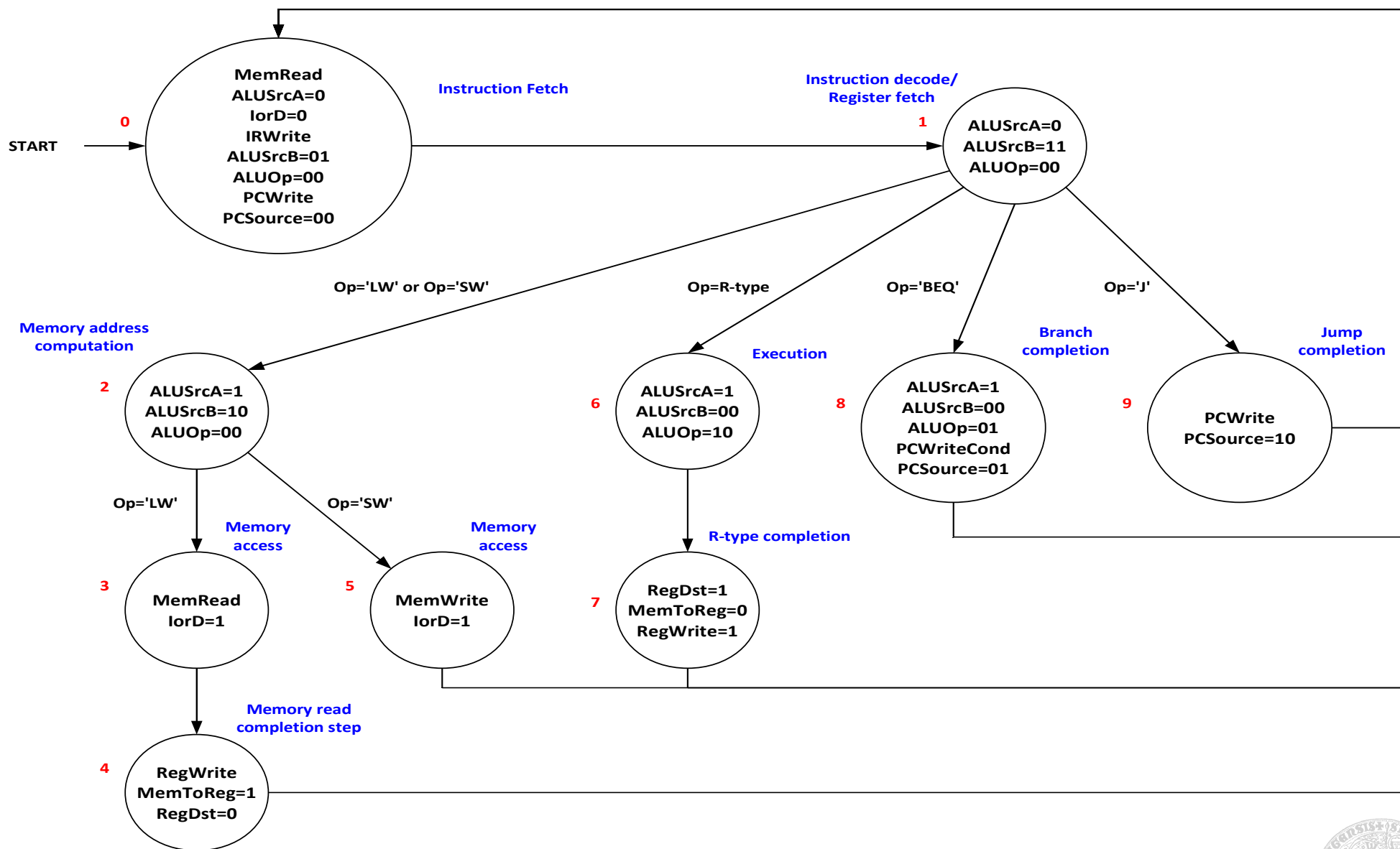
Branch FSM

Jump FSM

Konečný automat pro řadič vícecyklové datové cesty

Výjimky a přerušení

Neočekávaná změna toku provádění instrukcí

- jiná příčina než jump/branch

Vnitřní (exception, trap)

- aritmetické přetečení
- nedefinovaná instrukce
- vyvolání služby operačního systému
- selhání hardware

Vnější (interrupt)

- periferní zařízení
- selhání hardware

Podpora výjimek a přerušení

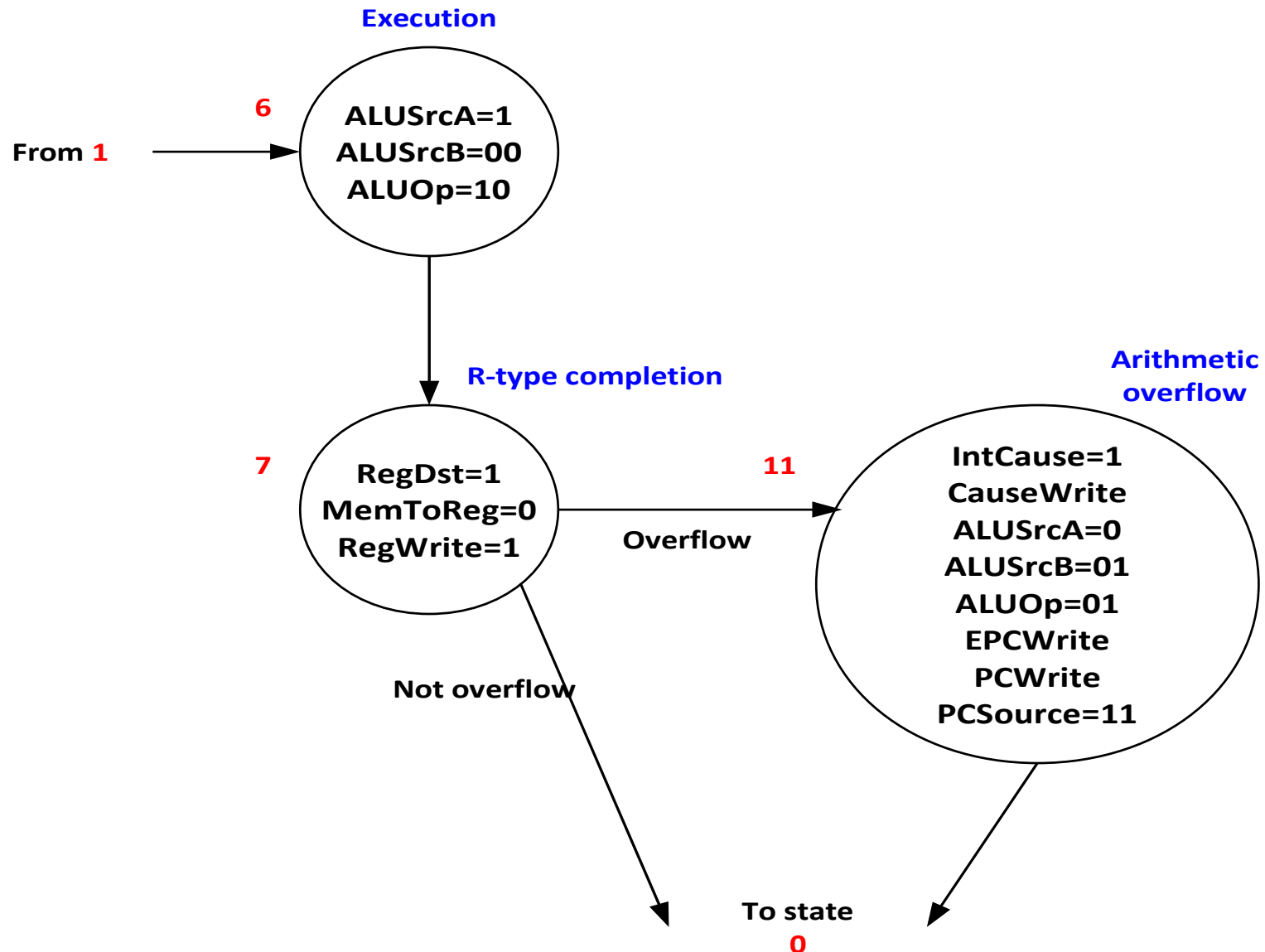

Hardware

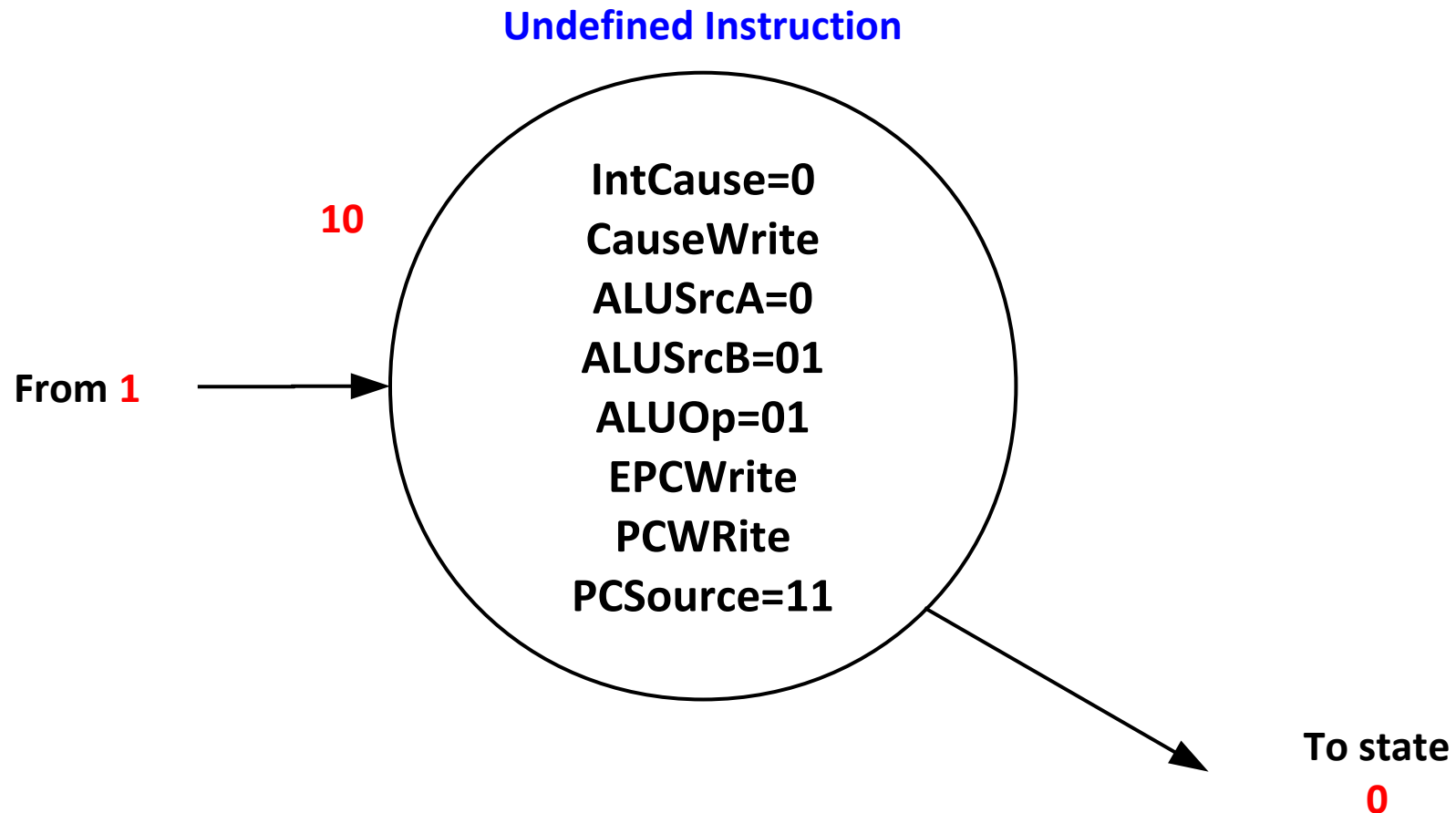
- zastavení vykonávání instrukce
  - ♦ důležité je zachovat korektní stav procesoru
- zajistit možnost identifikace příčiny
  - ♦ příznakové bity ve speciálním registru
  - ♦ případně další upřesňující informace
- uschovat adresu instrukce, při které výjimka nastala
  - ♦ umožňuje pokračovat v běhu (přerušeného) programu
- skok na adresu obslužné rutiny
  - ♦ stejná adresa pro všechny typy výjimek (MIPS)
  - ♦ různé adresy pro různé výjimky (Intel)

Podpora pro výjimku při aritmetickém přetečení

Podpora pro výjimku při neplatné instrukci

Obsluha výjimek a přerušení

Realizuje software

- uschování stavu původního výpočtu
- zjištění příčiny výjimky/přerušení
- obsluha příslušného typu výjimky
  - ♦ může dojít k ukončení výpočtu
- obnovení stavu původního výpočtu
- návrat do původního programu
  - ♦ pokračovat následující instrukcí
  - ♦ restartovat instrukci, která výjimku vyvolala

Výkon vícecyclové datové cesty

Instrukční mix

- 30% load (5ns), 10% store (5ns)
- 50% add (4ns), 10% mul (20ns)

Jednocyklová datová cesta (takt 20ns, CPI=1)

- **20ns** na instrukci $\Rightarrow$ výkon **25 MIPS**

Jednoduchá vícecyclová datová cesta (takt 5ns)

- $CPI \approx (90\% \times 1) + (10\% \times 4) = 1.3$
- **6.5ns** na instrukci $\Rightarrow$ výkon **153 MIPS**

Jemně členěná vícecyclová datová cesta (takt 1ns)

- $CPI \approx (30\% \times 5) + (10\% \times 5) + (50\% \times 4) + (10\% \times 10) = 6$
- **6ns** na instrukci $\Rightarrow$ výkon **166 MIPS**

Realizace vícecyklového řadiče

Více-cyklový řadič = konečný automat

Konečný automat

- množina platných stavů, vnitřní stav, počáteční stav
- přechody mezi stavy v závislosti na stavu a vstupech

Realizace konečného automatu

- stav + podmínky = paměť + logika = sekvenční obvod
  - ♦ realizace závisí na reprezentaci vnitřního stavu
- obvodové řešení
  - ♦ stavový registr, kombinační logika
  - ♦ posuvný řetězec klopných obvodů
- paměť + jednoduchý sekvenční obvod (místo dekodéru)
  - ♦ mikroprogramování, nanoprogramování

Obvodová realizace konečného automatu

- přechody stavovým diagramem
- standardní metody sekvenční logiky

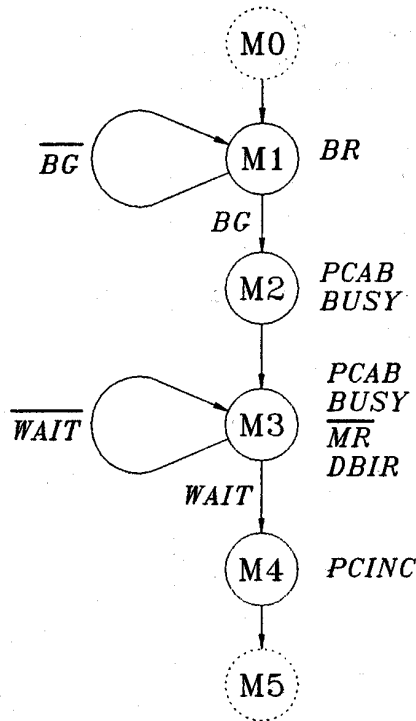

Figure 7.9. Instruction fetch
— state diagram

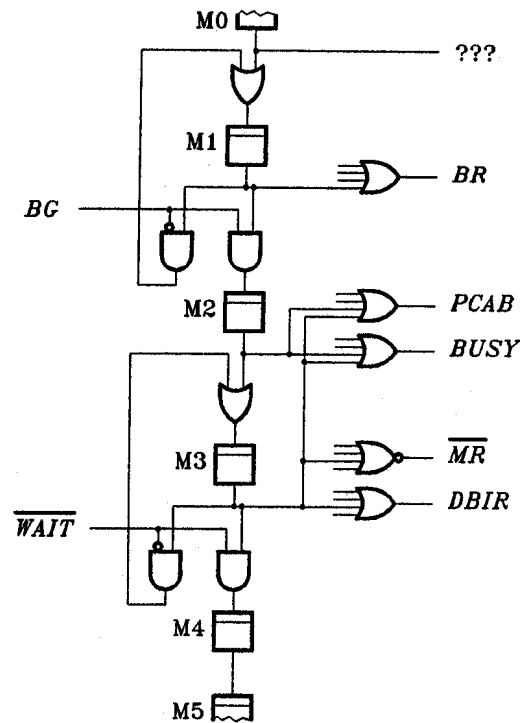
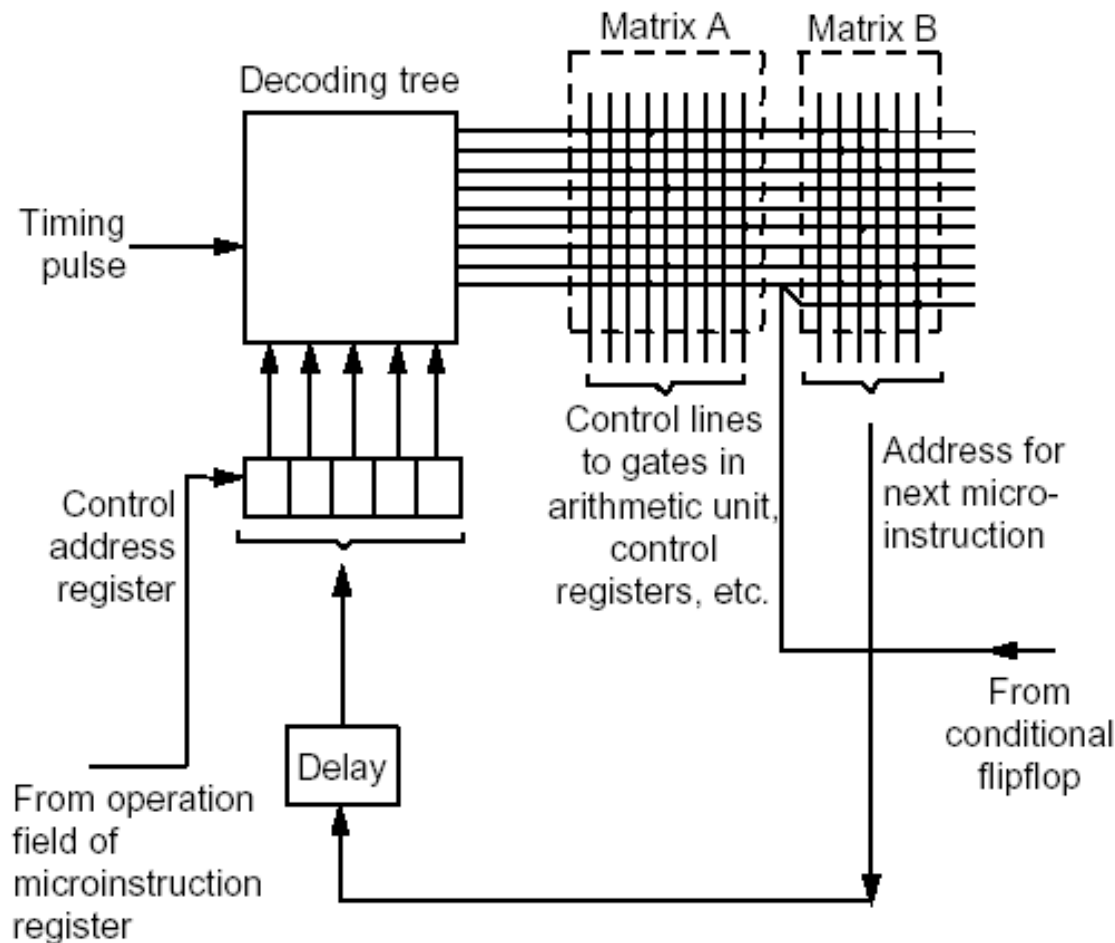

Figure 7.10. Part of hard-wired controller

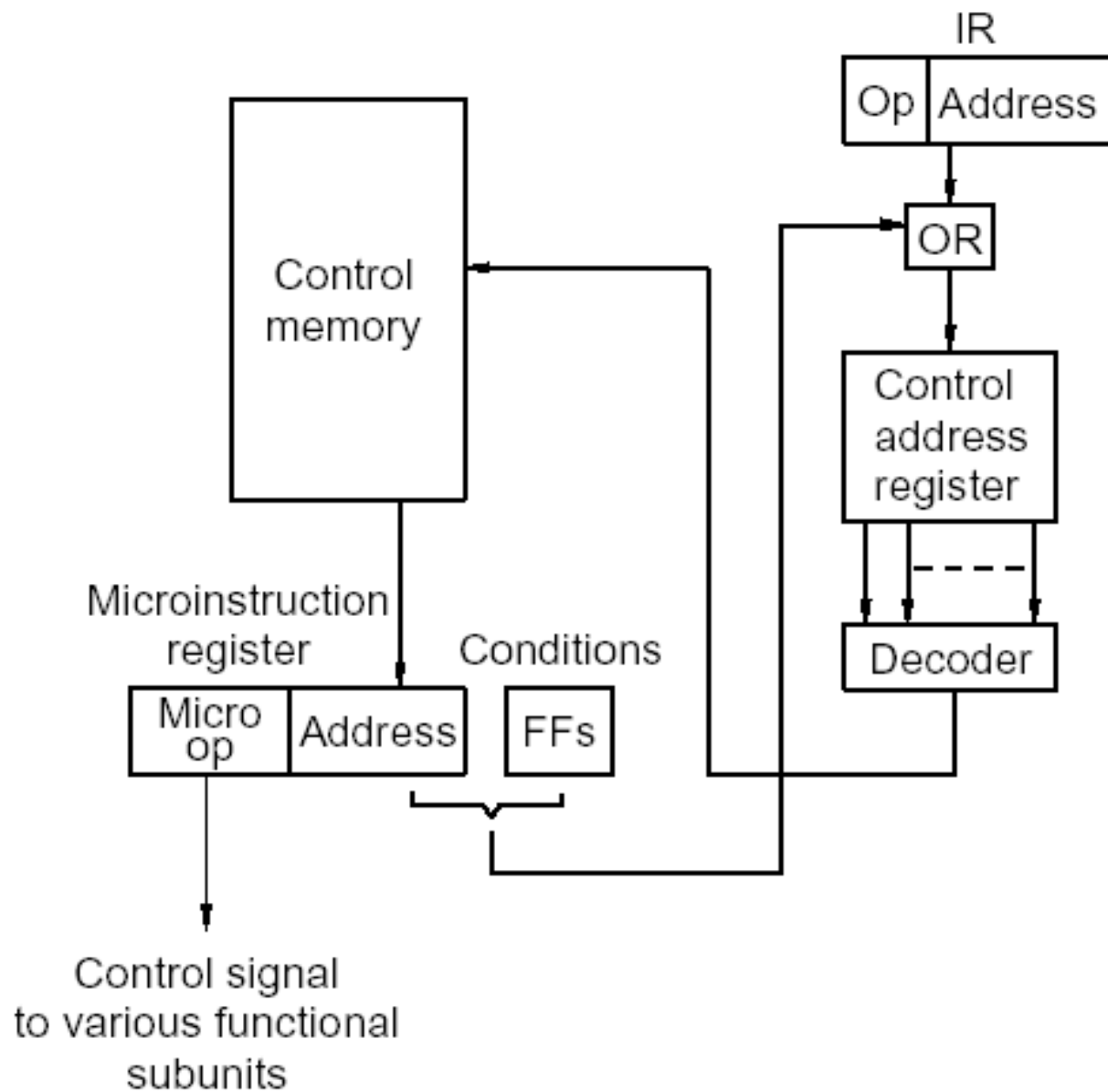

Mikroprogramový řadič

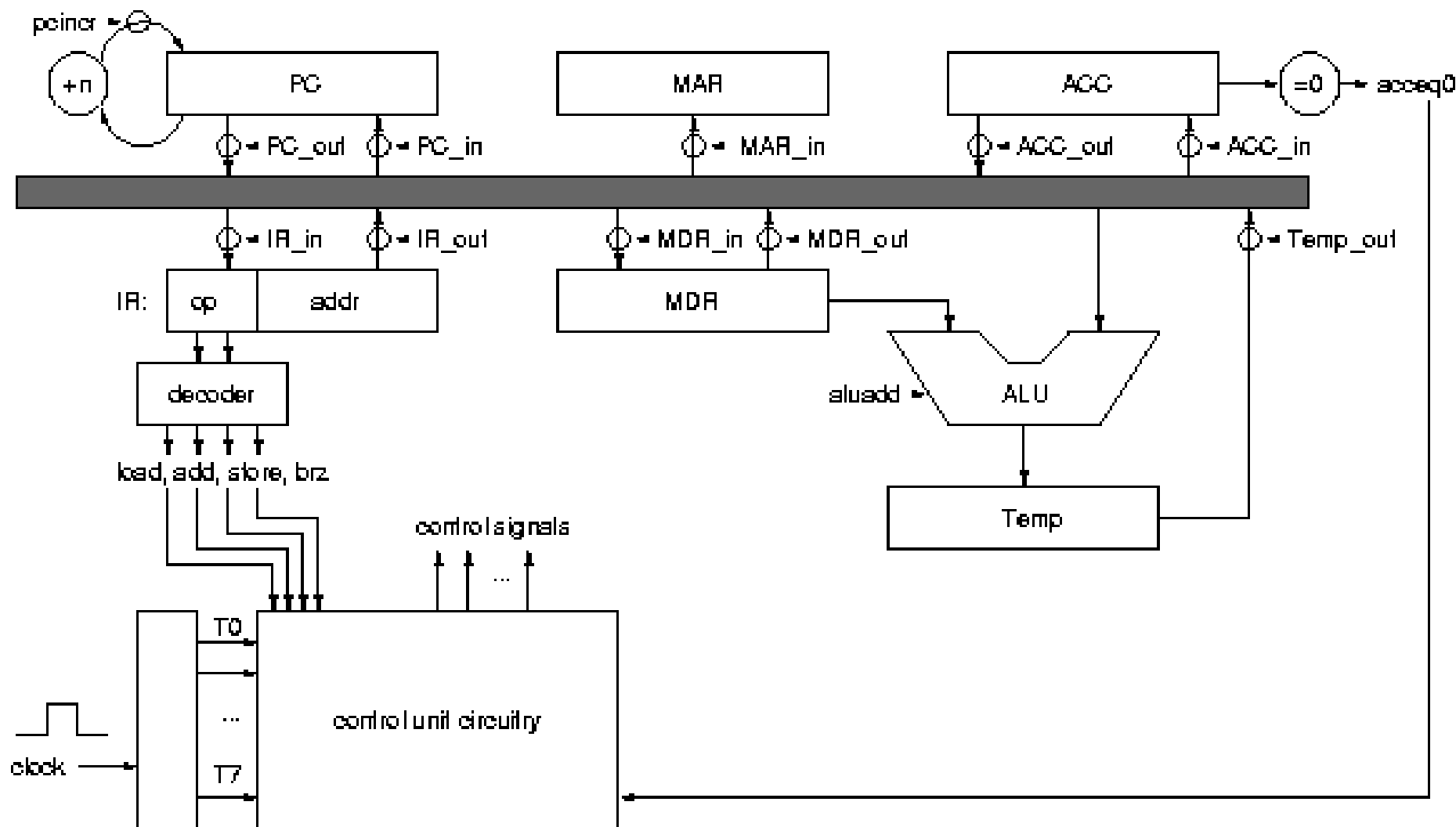
Maurice V. Wilkes, 1951

Princip vykonávání mikrokódu

Mikroprogramování na jednoduchém CPU

Zdroj: Mark Smotherman - A Brief History of Microprogramming

Architektura (akumulátorová)

Registry

- ACC (akumulátor)

Instrukční sada

- instrukce 8 bitů (2 bity operační kód, 6 bitů adresa)
- opcode=00: **load** (*ACC from memory*)
 $ACC \leq \text{memory}[\text{address}]$
- opcode=01: **add** (*to ACC from memory*)
 $ACC \leq ACC + \text{memory}[\text{address}]$
- opcode=10: **store** (*ACC to memory*)
 $\text{memory}[\text{address}] \leq ACC$
- opcode=11: **branch** (*to address if ACC zero*)
if ($ACC == 0$) $PC \leq \text{address}$

Řídící signály

pcincr : $PC \leq PC + 1$

PC_in : $PC \leq \text{CPU internal bus}$

PC_out : $\text{CPU internal bus} \leq PC$

IR_in : $IR \leq \text{CPU internal bus}$

IR_out : $\text{CPU internal bus} \leq \text{address portion of IR}$

MAR_in : $MAR \leq \text{CPU internal bus}$

MDR_in : $MDR \leq \text{CPU internal bus}$

MDR_out : $\text{CPU internal bus} \leq MDR$

read : $MDR \leq \text{memory}[MAR]$

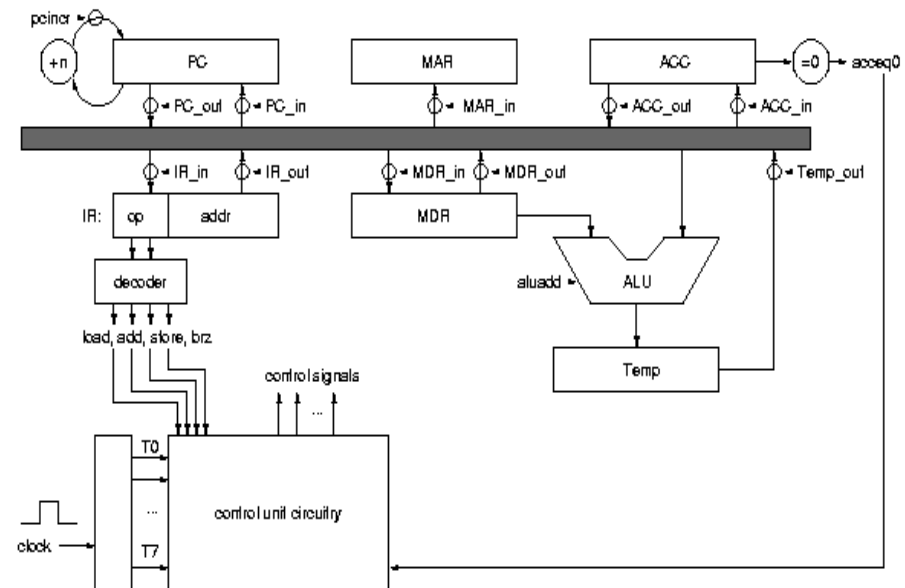
write : $\text{memory}[MAR] \leq MDR$

ACC_in : $ACC \leq \text{CPU internal bus}$

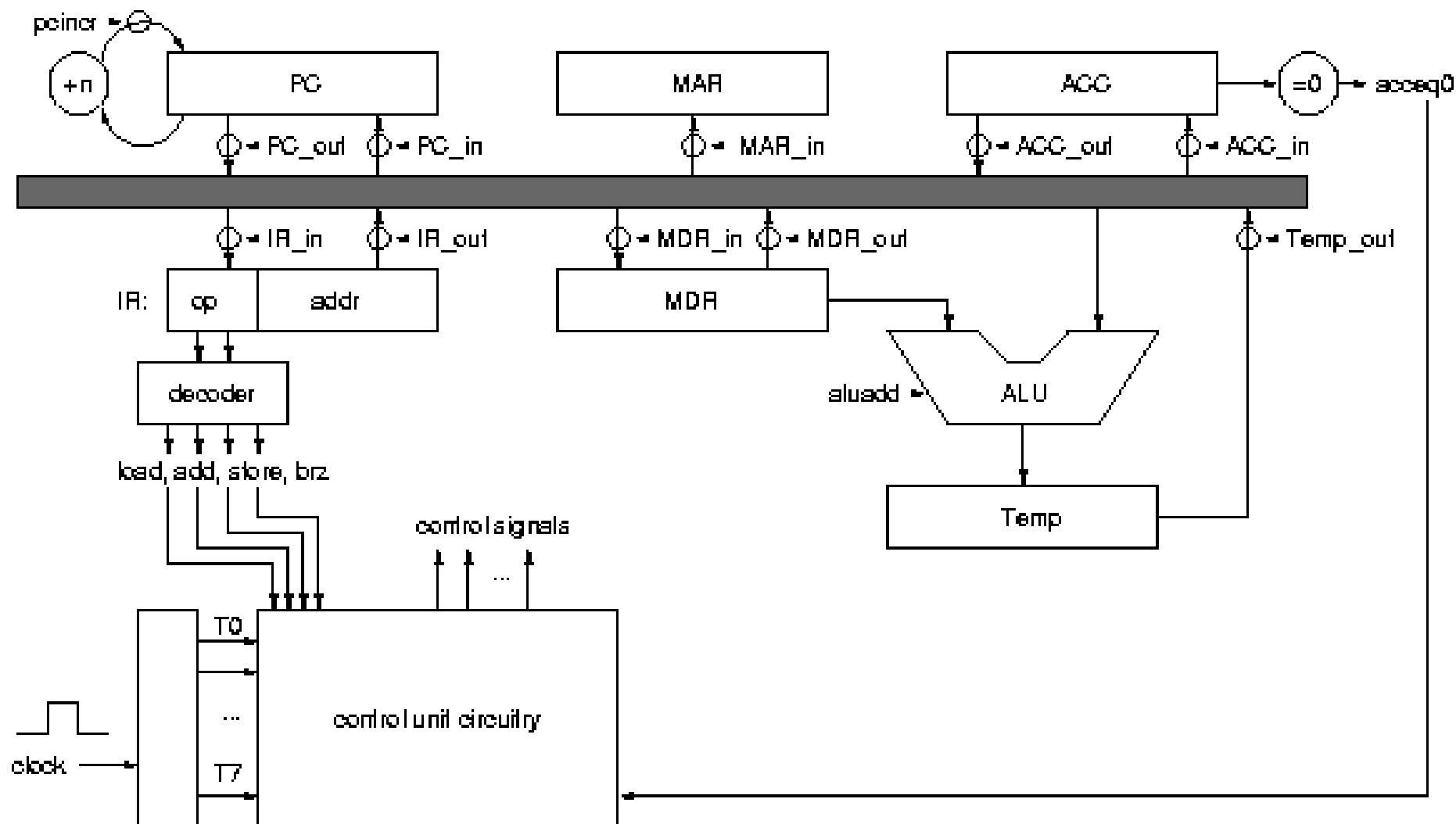
ACC_out : $\text{CPU internal bus} \leq ACC$

TEMP_out : $\text{CPU internal bus} \leq TEMP$

aluadd : addition is selected as the ALU operation

Mikroprogram pro instrukci load

Mikroprogram pro instrukci load

- fetch

T0: PC_out, MAR_in

T1: read, pcincr

T2: MDR_out, IR_in

- decode

T3: decode opcode in IR

- execute

T4: IR_out(addr part), MAR_in

T5: read

T6: MDR_out, ACC_in, reset to T0

Realizace řídicí logiky: logické funkce

$ACC\_in = (load \ \& \ T6) + (add \ \& \ T7)$

$ACC\_out = (store \ \& \ T5) + (add \ \& \ T6)$

$aluadd = add \ \& \ T6$

$TEMP\_out = add \ \& \ T7$

$IR\_in = T2$

$IR\_out = (load \ \& \ T4) + (add \ \& \ T4) + (store \ \& \ T4) \\ + (brz \ \& \ acceq0 \ \& \ T4)$

$MAR\_in = T0 + (load \ \& \ T4) + (add \ \& \ T4) + (store \ \& \ T4)$

$MDR\_in = store \ \& \ T5$

$MDR\_out = T2 + (load \ \& \ T6)$

$PC\_in = brz \ \& \ acceq0 \ \& \ T4$

$PC\_out = T0$

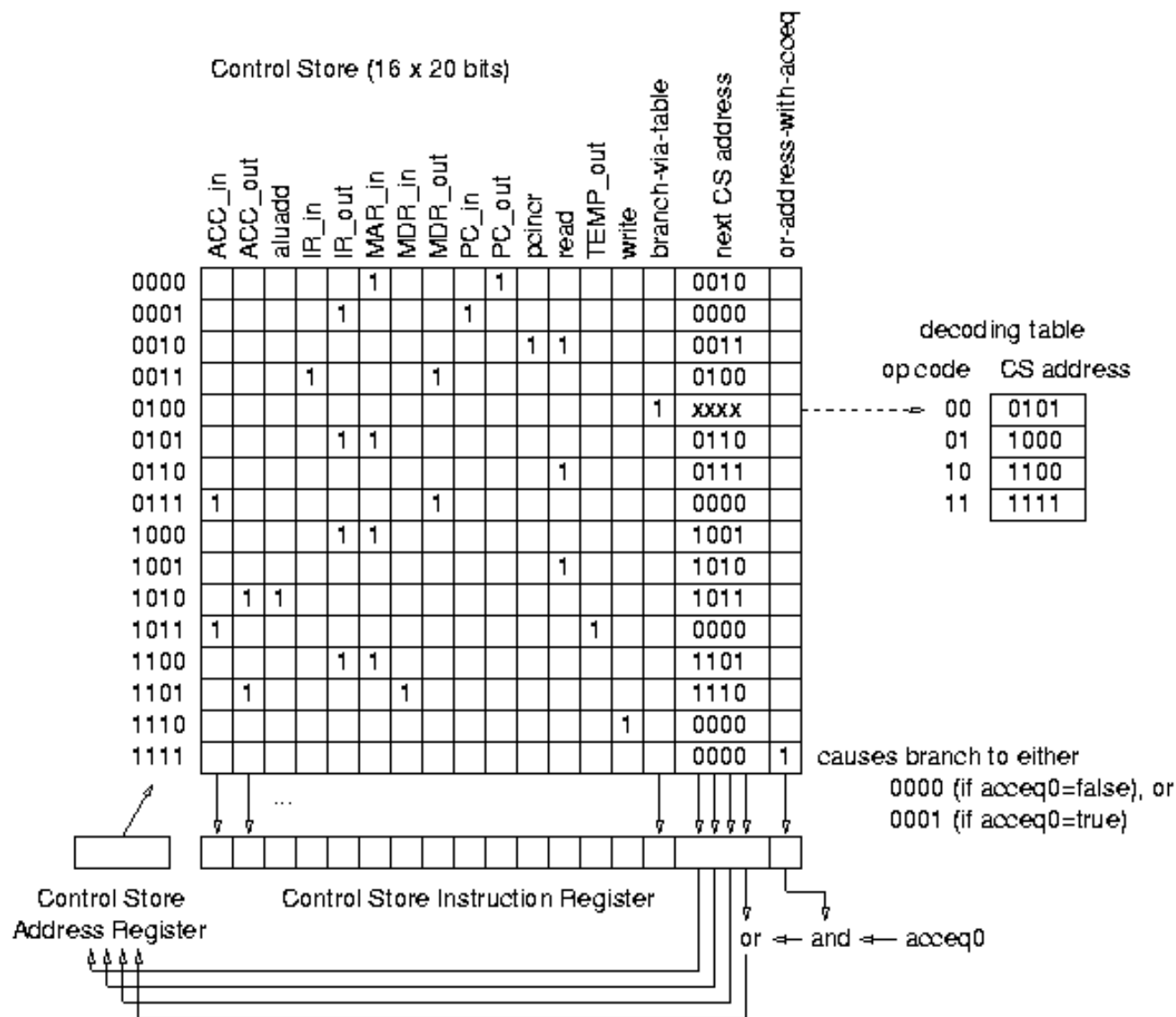
$pcincr = T1$

$read = T1 + (load \ \& \ T5) + (add \ \& \ T5)$

$write = store \ \& \ T6$

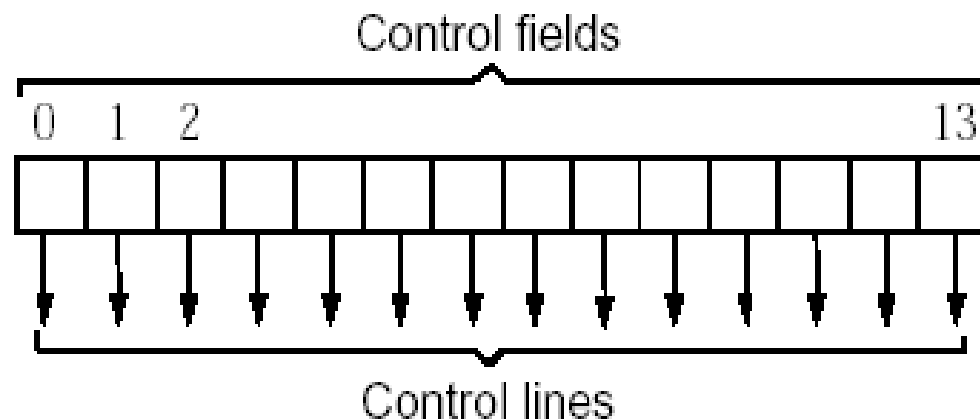
Realizace řídicí logiky: mikrořadič s řídicí pamětí

Horizontální formát mikroinstrukcí

Přímá reprezentace řídicích signálů

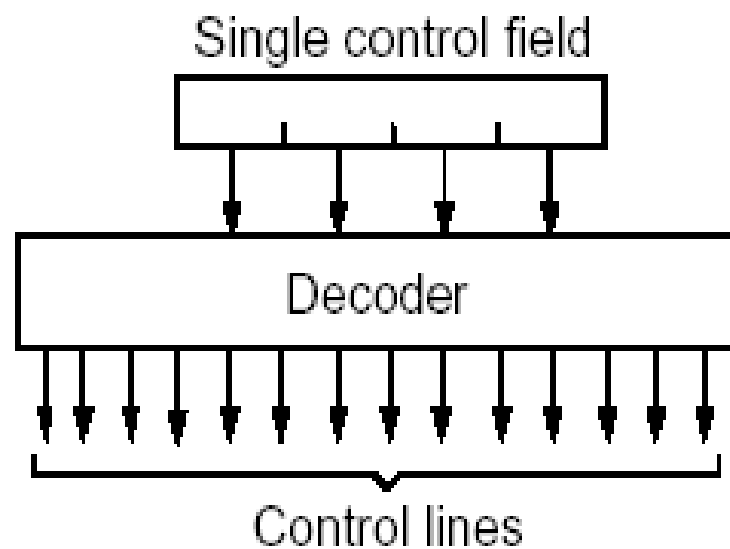
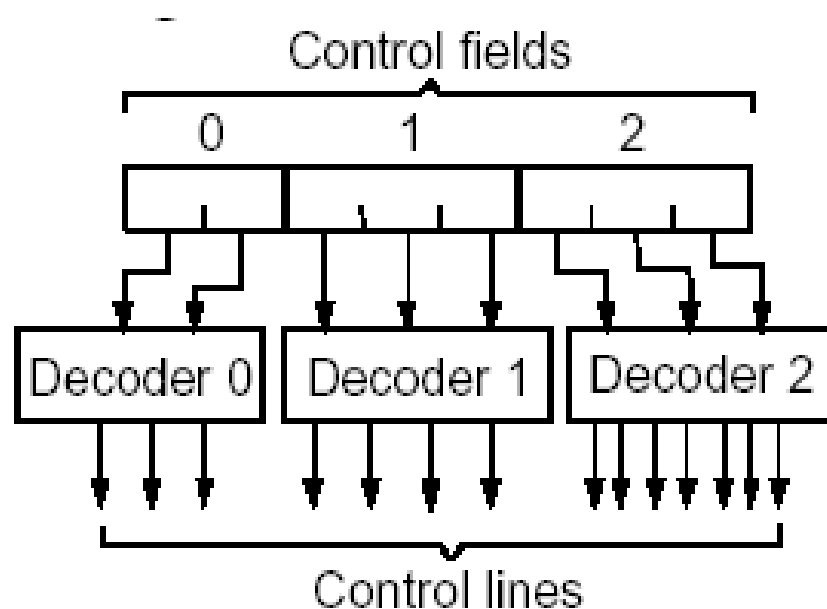
- mikroinstrukce obsahuje přímo hodnoty řídicích signálů
- není třeba dekodovat → rychlost
- libovolná kombinace → pružnost
- velké nároky na prostor

Vertikální formát mikroinstrukcí

Kódovaná reprezentace řídicích signálů

- některé kombinace se vylučují navzájem → možno zakódovat → menší objem
- nutno dekodovat → zpomalení, zesložitění
- pevný návrh → méně pružné

Nanoprogramování

Základní myšlenka

- jen některé kombinace řídicích signálů dávají smysl
- smysluplné kombinace očíslováme a uložíme do paměti

Dvojúrovňová řídicí paměť

- první úroveň použije vertikální formát (tj. čísla smysluplných kombinací) pro indexaci druhé úrovně
- vybraný řádek ve druhé úrovni je již v horizontálním formátu (tj. bity odpovídají řídicím signálům)

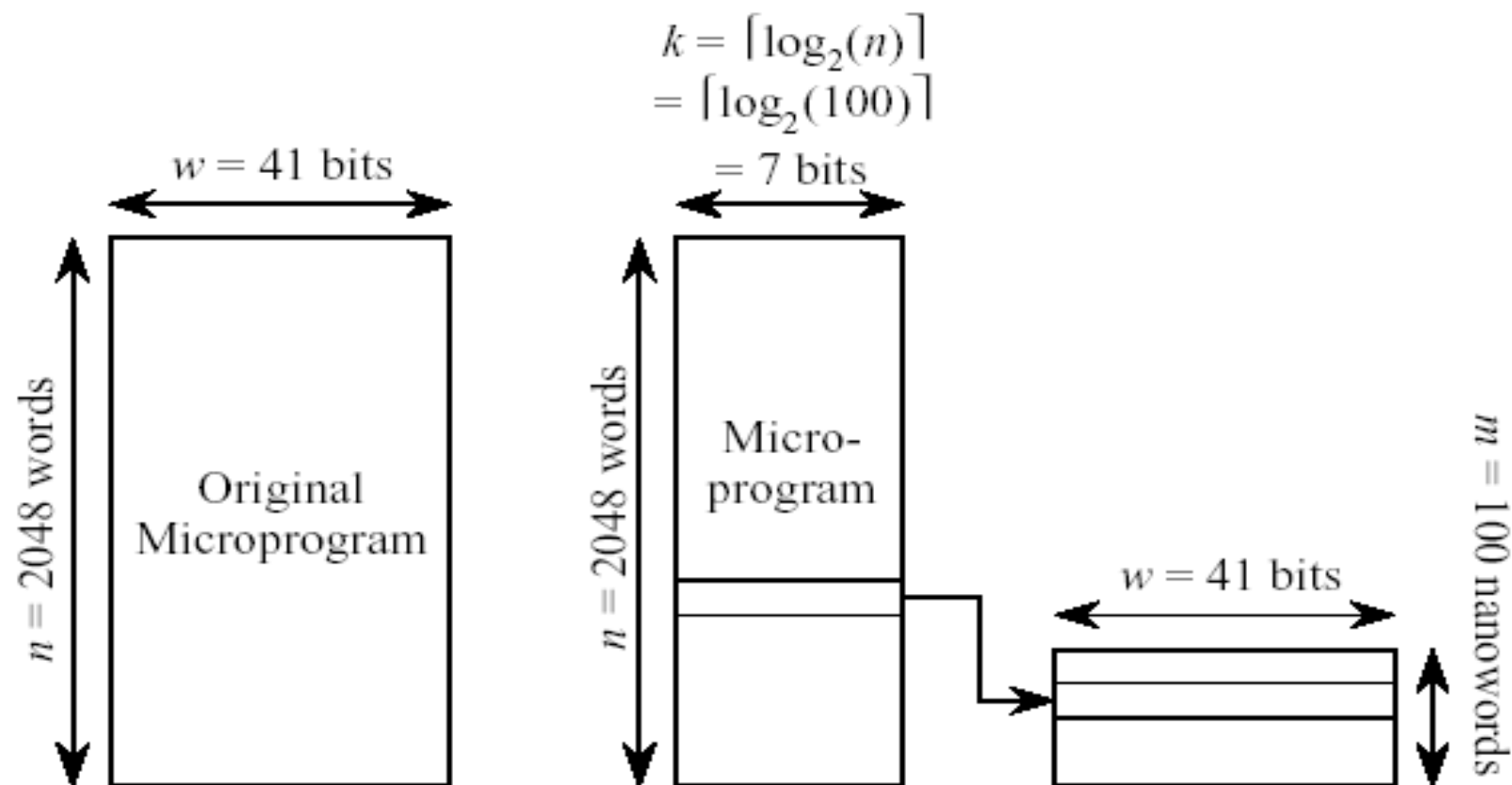
Důsledky

- silná redukce velikosti
- zpomalení

Srovnání mikro- a nanoprogramování

Total Area = $n \times w =$
 $2048 \times 41 = 83,968$ bits

Microprogram Area = $n \times k = 2048 \times 7$
 $= 14,336$ bits

Nanoprogram Area = $m \times w = 100 \times 41$
 $= 4100$ bits

Total Area = $14,336 + 4100 = 18,436$ bits

